

eis sprooch

erausgi vun der Actioun Lëtzebuergesch

WAT DRAN AS:

NEI FOLLEG
XXVII. JOR/1989

Nr. 26

Tom Thies: Am Déngscht vum eiser Onofhängegkeet	1	Nic Angel: De Kläpper Kailecher	29 30
Jean Milmeister: Neies iwwer d'Liberatioun	9	Josy Ourth: Den Här Direkter	31
Muller Henri: Friem wierder an aner friemes an eiser sprooch	15	Albertine Alff: Zwee Gelungener	33
René Kartheiser: Well... Passt op!	20	Tessy Glodt: Dem «Jhangeli» säin Dram	34
Raymond Schaack: Haiser	21	Jeannot Scholer: De schwaarze Wec	34
Gil Mandy: Mausdout	24	G. Raths: Den Zuch vu Kautebach an d'Stad hält nach eng Kéier virum dem Kruuchtener Tunnel	35
René Kartheiser: E Mann dee soot: ... Den Haff	25	Jeannot Scholer: Méng Stad (fir Diddeléng)	35
Pierre Ewert: Wéi d'Rous Kinnigin gouf	26	...: Aus dem Bicherbuttek	36
Tom Thies: De Latäiner	27	Jeannot Scholer: Dat anert Lëtzebuerg	39

150

150 Joër Lëtzebuerger Onofhängegkät

Tom Thies

Am Dénsgcht vun eiser Onofhängegkeet

De Prënz Hari

Wéi jidder Lëtzebuerger weess oder wësse soll, as d'uech de Londoner Vertrag vum 19. Abrëll 1839 d'Onofhängegkeet vu Lëtzebuerg mat deer Gréisst vun deemools an haut garantéiert gin a gouf ausdrécklech ënnert Garantie vun de Groussmuechte gestallt. No der Opléisong vum däitsche Bond sin dann nees d'Groussmuechten zesummegetratt, fir e Krich tëschent d'Preisen a Frankräich ze verhënneren, an den 11. Mä 1867 as eis «éiweg» Neutralitéit proklaméiert gin. Am Averständnes mat Italien, dem Kinnek vun Holland, Groussherzog vu Lëtzebuerg, as eist Land da vun Ësterräich a Russland formell garantéiert gin, an eis Konstitution vum 17. Oktober 1868 konsakréiert hirersäits ausdrécklech dës Entschedong vun de Groussmuechten.

Dem Artikel I vun dëser Konstitution no as d'Groussherzogtem Lëtzebuerg en onofhän-

gegen, ondeelbaren an op éiweg neutrale Stat. Wann och d'Schwäiz a Belgien d'Recht an d'Flicht krut haten, fir hir Neutralitéit mat der Waff an der Hand ze verdedegen, sou sollt Lëtzebuerg, als Folleg vun de Kollektivgarantië vu Länner, aller Uniounen, alle Militärkräften a Befestigongen entsoen, well jo déi selwecht Muechten eis Integritéit an Onofhängegkeet, op Grond vum deem vun hinne geschafene Recht, garantéiere sollten. Aus deem Grond as och beschloss gin all militäresch Gebaier op dem Staatsgebitt, als weider Folleg vum Neutralitéitsvertrag, ofzeräissen, an déi preisesch Besatzong huet den 9. September 1867 eist Land verlooss. Sou gesin as eréischt deemools eis Onofhängegkeet, déi eis 1839 erëngi wor, an hirem vollen Ausmoos verwiirklecht a séchergestallt gin.

Am Ablack, wou de Londoner Neutralitéitsvertrag vun 1867 a Kraaft gesat gouf, wor deen eisen eenzege Schutz am krichsduurchwulten Europa, an eis Virfuere vun deemools woren de Constructeure vun deem Vertragswierk dankber, fir hir ëmsiichteg Aarbecht. Ënnert dene Constructeuren wor och de Prënz Henri.

De Prënz Hari a s'eng Fra, d'Prënzessin Amalia woren ons friem vu Gebuert; wossten sech awer séier d'Härzer vun de Lëtzebuerger ze erueweren, hu sech och bal wéi dohem gefillt, an, an denen éischte Méint vum Joër 1867, wéi eis kaum opgebléit Onofhängegkeet bedreet wor, hu se sech daper, mat Geschéck, Hëlss an Ëmsiicht, besonnesch awer mat Härzlechkeet fir eis an hiert Land agesat, sou datt dee bëschte Lëtzebuerger et net hätt kënne besser maachen. Den 10. Februar as d'Prënzessin Amalia, op Wonsch vum Kinnek-Groussherzog, bei hire Monni, den Zar Alexander II. op Petersburg gereest, an huet em Schutz gebieden, géint d'Fransosen, déi Lëtzebuerg annektéiere wollten. Den

22. März huet de Präz Hari virgeschlon d'Preise sollten d'Festong Lëtzebuerg raumen. Op dee Vorschlag hin, koum et dann zum, fir eist Land, gléckleche Londoner Vertrag. Wéi konnt awer elo e Statthalter séng Iddiën duurchsetzen? Den Auguste Collart méngt dat hei: De Wëllem III. wor ouni Zweiwel méi staark, méi imposant an herrescher wéi de Präz Hari. Grad dat dāerf een nēt iwuer-raschen, datt en an der Kris vun 1867 séngem Brudder ennerleë wor. Hien, de Präz Hari, stung ni an der éischer Rei a wor duerfir liicht ze bëien, séng Muecht wor emmer méi kléng, wéi déi vum Kinnek, duerfir huet hien emmer no engem Auswee misse sichen, fir dat ze creechen, wat e gär gehat hätt. Sāi Schmierz iwuer de Verloscht vu Lëtzebuerg, deen iwuerall gelauert huet, wor vill méi grouss, wéi die vu séngem Brudder, mā en huet sech nēt sou sčier aus der Fassong bréngé gelooss, wéi dien. Sou huet de Wëllem Uweisonge gin, déi e bal nees zréckgezun huet. En huet sech gin, wéi wann e vun denen Affe, déi vun him verlaangt goufen, iwerfuedert wir: de Statthalter Präz Hari ower as kalbliddeg bliwwen.

Zēter dem 21. März, wou de Kinnek Wëllem dem Präz Hari versprach hat, Lëtzebuerg nēnnen am Averständnes mat de Groussmuechten ofzotrieden, wor de Präz Hari sénger Saach sécher. Nēnnen d'Festong huet nach Kappzerbrieches gemaach, well Frankräich a Preisen hun zu bëide Sāite gelusst, wéi d'Geier op de Kueder. Awer nēt nēnnen dat: och d'Stad Lëtzebuerg huet sech ferm gestāipt. Wat sollt gin, wann déi preisesch Besatzong géng réekelen an nāischt anescht nokēm? D'Geschäftsleit misste jo hoesche goen! Neen, wann d'Preise misste goen, missten aner an d'Plaz kommen! De Präz Hari huet ower méi wāit gesin: an enger frāier Stad an engem frāie Land huet den Handel an d'Industrie geblitt. No engem Iddiēnaustausch mat an tēschent de Groussmuechten as de 7. Mā vum Kinnek vun Holland, als Groussherzog vu Lëtzebuerg, déi Londoner Konferenz aberuff gin, déi Europa de Fridd an āis eis Onofhängegkeet mat enger wierksamer Neutralitéit gin huet.

Op der Londoner Konferenz wor Lëtzebuerg duurch sāi Staatsminister Baron Victor de

Tornaco vu Suessem an duurch de Staatsrot Emmanuel Servais, die spēider och Staatsminister gouf, vertrueden. Et as en nēt schwēier gefall sech géint déi Stater Hären, déi eng egen Delegatioun op London geschéckt haten, duurchzesetzen. Noddem eis Neutralitéit emol am Prinzip fir néideg fond gi wor, wor och d'Fro vun der Besatzung bal geléist. Ganz Europa huet erlichtert opgeblossen, op den Handelsplaze si Kuren an d'Luucht gaang. Awer dat bescht, wat mer krut haten, wor ons Onofhängegkeet, d'Garantië vun eise Grenzen.

Wa mer och 1914 an 1940 vun de Preisen iwuerfall goufen, d'Garantië vun de Groussmuechten nāischt wāert woren, sou hu mer dach eis Onofhängegkeet bis haut behal a mer können hoffen, datt mer am Joër 1989 nēt wéi 1939 um Virowend vun engem Krich feieren, oder datt eis Onofhängegkeet enges Daags zu Bréissel ennert den europāischen Hummer kēnt.

Den Emmanuel Servais

11.4.1811 – 17.7.1890

Méi wéi sécher gēt et keen aner Lëtzeburger Politiker aus dem 19. Joërhonnert, dee méi bekannt a populär gewiescht wā, wéi den Emmanuel Servais, well fir Buergermeeschter vun der Stad Lëtzebuerg a Staatsminister ze gin, muss ee schon déif am Häerz vum Vollek dra sätzen: a wann een dann och nach e Vertrag, wéi dee vu London mat ennerzeechent, as een dem Merci vum ganze Vollek sécher.

Den 11. Abréll 1811 gouf den Emmanuel Servais am Häerz vun eisem Land vun haut, zu Miersch, gebuer, wou sāi Papp, den J.E. Tunn (Anton) Servais, bestued mam Maria Rischard, Buergermeeschter a Member vum Provēzialrot gelieft hat. No séngen egene Wieder wor séng Kanner- a Jugendzāit alles anescht wéi liicht. Nom Besuch vun den héie Kuren am Athenäum zu Lëtzebuerg, 1829, gung en op Genf, fir do an de Joëren 1829/30 d'Recht ze studieren, huet awer, wēinst der belscher Revolutioun, Genf verlooss, fir op Parāis ze resen, wou en déi revolutionār Ereignesser em de Kinnek Charel X. a séng Ministere vu ganz no registréiere konnt. Den Ofschloss vu séngé Studiën huet den Servais

zu Bréissel gemaach. 1833 huet e sech als Affekot zu Arel niddergelooos, wou e bis 1839 blouf. E wor den 9. September 1839 als Vertrieeder vum Mierscher Kanton an de Provénzialrot komm, wou e ganz am Sënn vun der Bréisseler Regéierung gewiirkt huet. Ower, datt säin Häerz fir Lëtzebuerg geschlon huet, huet den Servais bewisen wéi den 19. Abrëll 1839 de Kanton Arel zu België koom, hien ower fir Lëtzebuerg optéiert huet. Zu Arel hat den Emmanuel Servais mam Victor Tesch d'Zeitung «L'Echo du Luxembourg» crausgin, fir säng liberal Iddien ze publizéieren. Och wor en, mat aner Membre vum Rot no Bréissel gercest, fir de Kinnek Léopold ze bieden d'RAFifizéierung vum Vertrag vun de véieranzwanzeg Artikele vum Londoner Vertrag, déi d'Oftrennung vun der heiteger belscher Provénz Lëtzebuerg verlaangt hun, nët ze geneegen. Dese Schrëtt wor ower ouni Erfolleg. Domat wor den Servais ower säi Sëtz am Provénzialrot lass. E koom op Lëtzebuerg, well e gehofft hat, e kënnt sech hei als Affekot niddergelooos. Awer en hat d'Rechnong ouni deem negativ bekannten Hassenpflug gemaach, deem em ganz simpel verbuuden huet sech an der Stad Lëtzebuerg niddergelooos. Eréischt eng Audienz beim Kinnek Wëllem I.

huet dat Verbuet opgehuewen an den Servais huet dierfen, no engem Joër, an deem e journalistesch geschafft hat, säng Affekotekanzlei opman. Den 3. August 1841 goufen den Servais, de Gellé, de Blochausen, den Dams, den de la Fontaine, de Jurion, den Th. Pescatore, de Willmar an de Witry vum Kinnek Wëllem II. an den Haag geruff, fir Direktberichter iwwer Lëtzebuerg ze liwweren.

Am Spéithierscht vun dem selwechte Joër huet Lëtzebuerg ënnert dem Gouverneur de la Fontaine eng éischt a richtig Regéierung krut, an den Emmanuel Servais wor Member vun de Landstänn, déi de Kinnek ernannt hat, an denen hir éischt Sëtzong ënnert der Direktioun vum Kinnek iwwer d'Bühn gaang as. Den Servais wor Budget-Berichter an huet d'Regéierung form géint de Bëschof Laurent ënnerstëtzt, ouni ower säng Fräiheet am Handeln an am Ofstëmme präisze gin. Bei de Wale vun 1843 krut den Servais déi meescht Stëmme, gouf Member vum éischte Stadlëtzebuurger Gemengcrot, den 20. Dezember 1845 gouf e Schaffen, de 6. Februar 1846 Hëllefstriichter.

Mat alle Stëmme gouf den Emmanuel Servais den 19. Abrëll 1848 als Vertrieeder vum Mierscher Kanton an d'Chamber gewielt, déi hir éischt Versammlung zu Ettelbréck, dem provisoreche Sëtz vun der Regéierung, hat. Do sin och déi dräi Deputéierte fir d'Nationalversammlung zu Frankfurt/Main gewielt gin. Et waren dat: Servais, Willmar a München. Deem franséisch erzunnene Servais waren déi Enegkeetsfanatiker vu Frankfurt suspekt. De München souz bei de Rietsen, den Servais bei de Lénken, nieft dem Schrëfsteller Ludwig Uhland. Nach iwwerdeems d'Nationalversammlung nach am Gaang wor, huet den Servais säng Demissioun an der Chamber gin a gouf de 4. Juli Gerichtsrot, sou datt en och nët méi Affekot konnt sin. Wéi den de la Fontaine e gebieden huet a säng Regéierung anzotrieden, huet den Servais ofgesot, sou datt säi Schwoër, André, déi Plaz besat huet. Och bei de Wale vum September 1848 wor den Servais nët Kandidat, well en ëmmer gesot hat, en hätt zevill Aarbecht. Dat huet en ower nët dru gehënnert fir an d'Redaktioun vum «Patriot» (1849) anzotrieden an do Opposition

géint d'Regierung ze man. Bei de Wale vun 1851 as en durchgefall, well e fir e Preise-frënd an Antiklerikalen duergestallt gouf. Déi Regierung awer, déi deemools gewielt gi wor, konnt sech nët laang halen. Lit koumen noënen an déi Regierung: Würth a Simons. An d'Regierung Simons, déi den 22. September 1853 hir Aarbecht opgeholl huet, woren: Simons, Wellenstein a Servais. Och do goufen et bal Demissionen, déi durech Thilges, de Scherff, Eyschen an Augustin ersat goufen. Den Servais gouf Finanzdirekter, méi spéit, op säin egene Wunsch, Direkter vun dem Ackerbau an dem Handel, wou e sech och mat der Eisenbahn beschäftege konnt.

1867 gouf den Servais Vizepräsident vum Staatsrot an an dat selwecht Joer fällt dat gréisst Mouvement a sengem Liewen: d'Ennerschrëften ënnert de Vertrag vum 11. Mä 1867. Ausser dem Servais wor och de Victor de Tornaco derbäi, deem déi Bestëmungen, wat dat Finanziell ubelaangt huet, nët gefall hun, sech zer gudder Lescht dann awer ëmstëmme gelooss huet.

Den Servais as nët an d'Regierung de Tornaco agetratt. Erëischt wéi dien sech zréckgezun hat, huet en eng Regierung op d'Bec gesat, an deer den Thilges, de Vannerus an de Colnet och soutzen, ower spéider duurch Salentiny, G. Ulveling a Roebé ersat goufen. D'Regierung Servais huet hir Aarbecht den 3. Dezember 1867 opgeholl; den 10. Mä 1868 as déi nei Verfassung vun der Chamber cestëmmege ugeholl gin; den 4. Juni 1868 as eis nei Militärmuecht nei organiséiert gin an d'Fro vun den Eisenbahnen koum nees op den Tappi. Besonnesch schwéier fir d'Regierung Servais woren d'Joëren 1870/71, deer den däitsche Räichskanzler, Bismarck, Blessure vun der Lëtzeburger Neutralitéit virgehäit huet, wou awer vir an hannen näischt dru wor.

De 26. Dezember 1874 huet den Emmanuel Servais demissionéiert, de 17. Dezember 1875 gouf e Buergermeeschter vun der Stad Lëtzeburg, a blouf dat bis zu sengem Doud; 1887 gouf en Deputéierte vun der Stad Lëtzeburg an der Chamber a där hire Präsident.

No enger Häerzkrankheet as den Emmanuel Servais op Bad Nauheim gercest, fir sech

enger Kur ze ënnerzéien, do as en dann och de 17. Juli 1890 gestuerwen.

Wa mer dët Joër eis 150 Joër Onofhängegkeet feieren, sollte mer dësen «Déckkapp», e Papp vun eiser Fräiheet an Egestännegkeet, e Grousse vun eiser Lëtzeburger Hemmecht nët vergiessen.

Ignaz de la Fontaine (6. 1. 1787 - 11. 2. 1871)

Den 31. Dezember 1830 huet de Kinnek Wëllem I. verlaude gelooss: «Eist Groussherzogtum Lëtzeburg gët vun elo u gesonnt vum Kinnekräich Nederlanden regéiert.» Mat dësem Beschluss as wéinegstens eis Egestaatlechkeet prinzipiell unerkannt gin, déi de Wiener Kongress Lëtzeburg zouerkannt hat, awer vum Kinnek zënter fofzëng Joer ënnerschlo gi wor. Domat awer wor d'Verwaltung vum Land ménger wärech nach laang nët esou, wéi d'Vollek an d'Land sech dat gewünscht hätten. Awer, wat sollt et? – en Ufank wor gemat, lues a lues konnten sech all Servicer developpéieren an zou enger grousser onofhängeger Ariichtung zesummenfannen.

Et wor dee spéidere Gouverneur Ignaz de la Fontaine, de Grousspapp vun eise Nationaldichter Dicks, diem séng Rotschlei de Kinnek zu dësem Schrëtt ugestouss hat. Zu sénger Zäit gouf den de la Fontaine als «Herkules vun der orangistescher Partei» bezeeschent a wor onbestritten den Notablen hire Kapp, déi loyal dem Kinnek-Groussherzog géint-iwwer, der Revolution an der belscher Herrschaft d'Stir gebueden hun. D'hollännesch Servicer wore vun der belscher Revolution, déi de 25. August 1830, ausgerechent nom Kinnek sengem Geburtsdag, dee ganz harmonesch verlaf wor, ausgebrach as, fir zerguttst iwwerrumpelt gin. Och eist Land gouf an de Kaméidi eragezun, well duurch déi hei Steieren hunge vill Lëtzeburger nët grad mat iwwerméisiger Léift un den Holländer. Och déi meescht Beamten hu sech vun de Belschen hirer Revolution begeschtere gelooss, an dat nët nëmme well se gemengt haten, déi Revolutionäre wäeren oriantéiert, a well et gehescht hat, den Ierfprënz Wëllem géif Vizekinnek vu Belgien a Lëtzeburg.

Vun de Lëtzebuerger Orangisten hun nēmen d'Barōnen de Tornaco vu Suessem un en antirevolutionäre Krich mat der Waff an der Hand geduecht, wat se dann och gemaach hun. Anescht wor de Charakter vum Ignaz de la Fontaine; hien huet no enger ausgeglachener, realistischer Politik gesicht, fir an der Rumm vun der Personalunion mat Holland e strenge loyale Wee gesicht, fir äis eis Onofhängegkeet ze sécheren.

Den Ignaz de la Fontaine kouw aus enger aler Lëtzebuerger Famill, déi Generatioun fir Generatioun Männer an eisem Staatsdéngscht hat. Sāi Papp wor de 17. August 1746 zu St. Vith gebuer gin. Spēider huet en d'Schlass vun den de Vesque vu Püttlingen zu Stad-bredemes, dat 1727 gebaut gi wor, kaf, dat sēngem Enkel, eisem Nationaldichter Dicks, sāi lēifsten Openthalt sollt gin.

Den Théodore Ignaz de la Fontaine wor ēnnert der ēistrāichescher Herrschaft Member vum Provinzialrot, duerno Rot vum ieweschte Geriichtshaff zu Bréissel an der Zāit vun der Brabanter Revolutioun 1789 Member-Berichter vun der kinnēcklecher Jura d.h. der provisorischer, Lëtzebuerger Regēicrong, déi Eistrāich trei bliwwe wor. Nodeem eist Land am Verlaf vun der fransēischer Revolutioun

Bēschdepartement gi wor, huet den de la Fontaine sech nēt méi u sāin Eed gebonne gefillt an as an den Dēngscht vun de Fransouse getratt, wollt ower denen hiren Treieed nēt leeschten, well en ēmmer e grouse Bewonnerer vum Jousef II. wor a bliwen as. Mat aner Lëtzebuerger gouf e verhaft an zu sechs Méint Prisong verurteilt, déi en am Frankräich ofge-siess huet. An där Zāit as sāi jēngst Kand, kuerz no der Gebuurt gestuerwen, awer dat grēisst Leed kouw nach. No sēnger Gefaangenschaft huet den de la Fontaine sech op sāi Schlass zu Bredemes zréck gezun.

Vu sēngen zwielef Kanner woren der bis zem Joër 1804 ewell sechs gestuerwen. Den 1. Februar 1804 wollt sēng Fra, gebuere Wellenstein, mat hiren drāi eelste Medercher op Palzem an d'Beicht, well se jo nēt bei hire Brudder, de Paschtouer vu Bredemes, duerft beichten. Zwēi jonk Borschte sollten d'Ira an hir Medercher iwwert d'Musel setzen, an der Mētt as d'Boet gekippt an alle sechs si se erdrunk. Bal sāi ganz Vermēigen huet den de la Fontaine drugewot, fir d'Iāiche vu sēnge Leit erēm ze fannen.

Wēi sāi Papp, sou wor och den Ignaz de la Fontaine am Geescht vum Jousef II. erzu gin. Aus Brēiwer, publik gemect vum August Col-lart, wesse mer vill iwwer d'Liebensopfaasung, de Geescht an déi dēif Religiositéit vun dem jonge Jurastudent an iwwer d'Grēnn, déi den de la Fontaine, als Gouverneur, zum Gēigespiller vum Bēschof Laurent gemaach huet. Wēi d'ganz Lëtzebuerger Jugend vun deemools, sou wor och den de la Fontaine vum Napoleon fazinēiert, an dach wor sāin Hāerz den Habsbuerger, schons durch Erzēiong, zougekeiert.

Am Joër 1826 fanne mer den Ignaz de la Fontaine bei de Grēnner an am Comité vum «Cercle littéraire», wou en am kulturelle Liewe vun der Hauptstadt eng gewēsse Roll gespillt huet. An d'grellt Licht vun eiser Geschicht as e getrueden, wēi déi belsch Revolutioun, déi hei am Land alles verānnert huet, ugaang as. Wēi den Hār Nic. Margue schreift, bestung bāim Ausbroch vun der belscher Revolutioun, hei am Land, nēmmen en instinktmēissegt Erfaasse vum Nationalgefill,

eng gewësse vëllesch Egenart, ower kee Wëllen op eng politesch Egestännegkeet. «Déi meescht vun eise Virfuere wollte belsch gin, déi aner wollten dem Kinnek trei bleiwen, denen ënneschte Stänn wor et egal.» Déi géleiert Leit wollten zu Frankräich, dorënner besonnesch d'Juristen.

Am Duurch- a Géinteneen dat déi verschidde Stréimonge gemaach hun, huet et geschéngt, wéi wann cist Vollek an dene Joëren ouni Rascht géif hin an hier gehäit gin. Awer, onbewosst vläicht, huet et dach sai Wee no enger egener staatlecher Form gesicht an op e Mann, wéi den Ignaz de la Fontaine gewaart, diem séng realistesch Politik, wann och nët ëmmer vu jidderengem erkannt a gebëllegt, zou der Onofhängegkeet vun eisem Land bäigedron huet.

D'belsch Revolutioun virun den An, huet de Kinnek Wëllem I. endlech bekäppt, datt et e Feler wor Lëtzebuerg wéi eng hollännesch Provinz ze gouvernéieren, sou datt en 1830, op Bedreiwe vum de la Fontaine, déi schons notéiert Beschlëss gefaasst huet, déi Lëtzebuerg eng ege Verwaltung gin hun. Dës Verwaltung huet vum 1. Januar bis de 5. März 1831 bestan, aus dem provisoresche Gouverneur Leclerc an enger Delegatioun vun de Landstänn; duerno, vum 5. März bis den 27. Mä 1831 aus dem Generol-Gouverneur Herzog Bernhard von Sachsen-Weimar-Eisenach an enger Regéierungskommissioun wéi de Generalmajouer Goedecke hire Präsident gouf, an déi bis den 23. Juni 1839 d'Geschäfte gefouert huet. An all denc Kommissiounen wor och den de la Fontaine derbäi, dien sech, no séng Studien zu Paräis, zu Lëtzebuerg niddergelooss hat. Sai groust Interesse um Wuel vum Vollek, un der Konscht haten den de la Fontaine séier an iwwerall bekannt gemaach, sain Opriede géint déi belsch Uspréch worc bis un dem Kinnek séng Ouere komm, sou datt och de Generolgouverneur op sai Rot hin, ernannt gi wor.

Dëse Beschloss wor d'Folleg vum Protokoll vum 20. Dezember vum gläiche Joër. Dora wor d'Onofhängegkeet vun der Belsch unerkannt an dem Kinnekräich Holland, wéi et nom Wiener Kongress entstan wor, en Einn

gesat gin. Duurch dëse Protokoll wor och d'Grondgesetz vum Kinnekräich, wat séng südlech Provinzen ugaang as, hifälleg, vun denen de Kinnek souwéisou nëmme méi Lëtzebuerg als sain Eigent betruecht huet. Mat dëser politischer Oftrënnong vu Lëtzebuerg vun all denen anere Provinzen wor den éischten Artikel vun der Konstitutioun, déi Lëtzebuerg un déi aner niddelännesch Provinzen gebonnen hat, op d'Säit geluegt gin. Als Folleg vun der Belscher Revolutioun, hat de Kinnek-Groussherzog nëmmen nach an der Stad Lëtzebuerg eng gewëssen Autoritéit an et koum den 11. Juni 1839 zu enger Lëtzeburger Regéierung, obschons de Kinnek Wëllem I. Kinnek-Groussherzog vu Lëtzebuerg blouf. U sech awer bleift den Datum vom 31. Dezember 1830 e wichtige Dag um Wee vun der Renaissance zu eiser Onofhängegkeet a mat dësem Beschloss bleift och den Numm vun eisem spéidere Gouverneur an den Annale vum Land weider bestoen.

Eng ganz besonnesch déck Roll huet den Ignaz de la Fontaine ënnert dem Wëllem II., fir déischt als Gouverneur a spéider als Minister an de Landesregéierung gespillt. Gouverneur gouf den de la Fontaine den 21. Dezember 1841 an as et bis 1848 bliwwen. Den 23. Juli 1848 as e Präsident vun der Lëtzeburger Regéierung gin, ënnerstëtzt vun den Hären Jurion, Simons, J.P. André an J. Ulveling. Och an der Regéierung vun de Barönen, déi de 14. Dezember 1866 op d'Bee gesat gouf, an aus den Hären de Tornaco, de Colnet an de Blochausen bestan huet, hat den Ignaz de la Fontaine e Sëtz, bis en 1871, no engen räicherfëllte Liewe gestuerwen as.

Haut, no 150 Joër kënnen mer eréischt richtig erfassen, wat den Ignaz de la Fontaine fir eist Land wor. Den Auguste Collart nënnt en a séng Schrëften e «Bauführer» vum Kinnek Wëllem II., de «Bauführer» vun eiser Onofhängegkeet, eng mat de gréisste Figuren aus der Bauzäit vun eisem Land.

Victor de Tornaco

Eng entscheedend Roll hun an eiser Onofhängegkeetsgeschicht d'Joëren 1866 an 1867 gespillt. Deemools am Duerchnee vun de Muechtkämpf tëschent Éistraich, de süd-

däitsche Staten engersäits an dem expandéierendem Preisen, wor eist Land sou eppes wéi e Vergläichsobject am Spill vun de Groussmuechte gin. Holland huet gefaart séng Provénz Limburg ze verléieren, déi de «Norddeutscher Bund» fir sech reklaméiert huet, wor ower bereet, fir vu Frankräich Garantien, géint d'Preisen ze kréien, Lëtzebuerg, dat nom Verloscht vu Belgien als Kroudomän nët méi wichteg wor, u Frankräich afzotrieden. Dec Plang koum awer clo nët sou séier vum Kinnek Wëllem III., mä vu séngem Staatsminister van Zuylen, deem d'Schicksal vu Lëtzebuerg wurscht wor.

An dëse schwéiere Stonnen an der Geschicht vum 19. Joërhonnert hate mer zwéi Männer, déi an d'Bresch gesprong sin: de Statthalter vun der Kroudomän Lëtzebuerg, de Prënz Hari, a säin éischte Minister Victor de Tornaco. Duurch hir Aarbecht, ouni midd ze gin, a Schléi, Hand an Hand ausgefouert, am Déngscht vun eiser Onofhängegkeet, koum et zum Vertrag vu London, duurch dee Lëtzebuerg vun alle politeschen a militäresche Bannonge mat Däitschland lassgelooss gouf. Déi däitsch Besatzong huet d'Land verlooss, d'Festong gouf ofgerass, well déi jo eise gréisste Misär wor. Mir goufen en neitrals

Stat op éiweg, bloufen awer, wéi schons gesot, mat Holland a Personalunioun.

Wann iwwer déi geschichtlech Tatsaachen, déi zu der Onofhängegkeet vu Lëtzebuerg gefouert hun, geschriwwen gët, däerf den deemolege Staatsminister Victor de Tornaco nët vergiess gin.

An deem mat Dokumenter räich beluegtem Buch vum Auguste Collart: «Auf dem Wege zur Unabhängigkeit Luxemburgs» gët d'Roll vum deemolege Staatsminister Victor de Tornaco kloer opgezeechent. Et schénkt wéi wann en zer gläicher Zäit en treien Unhänger vun den Oranier an e behäerzte Streider géint all Annexioun, vu wat fer Säit och ëmmer, gewiescht wär. Un deem Sechstäipen huet och de Prënz Hari matgeholl, an deem e séng Famillebeziéonge spille gelooss huet, fir eise Land séng wackeleg Neutralitéit an Onofhängegkeet ze erhalen, an op eng ferm Rechtsgrondlag ze stellen, déi méi sécher sollt sin, wéi déi vun 1815 an 1839. Et as elo nët richtig gewousst, ob de Staatsminister nëmmen Dénge vum Prënz – oder de Papp vum Prënz séngen Aktivitéite wor. Dat as u sech och guet nët wichteg. Wichteg as, datt déi zwéi Politiker wéi een an dee selwechte geduecht a geschafft hun, datt se déi Grouss vun dem deemolegen Europa iwwerzogen konnten, datt Lëtzebuerg en egeen, onofhängegen, neitrals Stat, ouni Festong misst gin, wann dat Geraibers ee fir all Mol sollt ophéieren, an d'Natiounen ronderëm Fridd kréien sollten.

Ganz gewëss wor et an deer deemoleger Zäit nët liicht, den Iddi vum Prënz Hari a séngem Minister ze follegen. Nët liicht am Däitsche Räich, wou sech eng durchgräifend Zentraliséierung breet gemaach huet, an eng staark Festong am Weste gebraucht hätt. Liicht och nët am Siichtwénkel vum franséische Käserreich, dat eng preisesch Hegemonie gefaart huet, an duerfir dem Preiss déi starck Festong Lëtzebuerg nët konnt an de Fanger loossen. Vun der Belsch wär an dëser Hirsicht nët vill ze fäerte gewiescht, wann et hei am Land nët nach ëmmer Leit gin hätt, déi vun Holland ewech gewollt hätten: an da gouf et och nach déi Räich a Studéiert, Leit mat vill Afloss, déi fir eng enk Uglidderong u Frankräich woren.

D'Menong vum Statthalter a séngem Staatsminister awer gung an eng ganz aner Richtung. Si wollten d'Personalunion mat Holland erhalen, well dat de richtege Wee wor, fir un ons Onofhängegkeet ze kommen.

D'Famill de Tornaco wor an der holländescher Period eng vun de stäarkste Stäipen vun den Oranier hei zu Lëtzebuerg. Schons an der belscher Revolutioun vun 1830, wéi de gréissten Deel vum Grand-Duché vun där Iddi ergraff gi wor an d'Paroul gehescht huet: Ewech vun Holland, hun déi Suessemer d'Roll vun oraniertreie Partisane gespillt, déi och nët gefaart hun, fir de belsche Beamte mat der Waff an der Hand entgéint ze trieden. Séier haten se e puer honnert Mann ëm sech gesammelt, sou datt et de Belsch Angscht a Baang gin as. Vun Namür aus hu se 6.000 Mann no Suessem a Marsch gesat. Déi Suessemer hun awer gaangs nogin, sech an hir F'estong zréck gezun a vun do aus Propaganda géint déi Belsch gemaach.

D'Barône vun Tornaco stamen, wéi den Numm et beweist, aus Tournai. Se stungen am Déngscht vun den Lëtzebuerg an de Feldmarschall de Tornaco hat 1753 d'Schlass vu Suessem kaf. E wor Egentümer vun den deemools Lëtzebuergeschen Schlösser an Dierfer Vervoz, Messancy, Sterpenich, Nidder- an Uewerpallen: ausscrdeem wor e Gouverneur vun Termonde.

Säi Jong wor mat der Pränzessin de Catacuzène bestued. En Enkelkand vun deem Bestiednes, Charles-Auguste de Tornaco wor vun 1811 bis 1814 Buergermeeschter vun der Stad Lëtzebuerg. Deem séng Fra awer, eng Pränzessin de Berlo, huet am Alter vun 62 Joër, zesumme mat hire Jongen Auguste,

Victor a Camille Krich géint déi belsch Delegationen zu Suessem gespillt.

De Victor de Tornaco wor de 7. Juli 1805 zu Sterpenich gebuer gin; e koum durch Ierfschaft an de Besëtz vu Suessem a wor 1841 Member vun deer vum Kinnek-Groussherzog ernannter Stände-Chamber. Bei de Wale vun 1845 gouf en Députéierten an as et och bis 1860 bliwwen. 1860 gouf den Här de Tornaco Staatsminister, jhust zu deer Zäit, wou en déi Roll gespillt huet, déi mer ugaangs beschriwwen hun. Et kann ee soen, den Tornaco war en tolerante Liberale gewiescht. Den Tornaco hat och vill mat den Diskussiounen tëschent Kiirch a Stat ze din: Hie wor der Mänonn, datt den ieweschte Representant vun eiser Kiirch e Lëtzebuergeschen misst sin; an deem Sënn huet en och mat Roum verhandelt.

Wéi eis Verfassung am Joër 1856 tëschent dem Kinnek an dem Vollek vill béist Blut geschaaf huet, wor et den Tornaco nees, deem d'Saach crém eenegermoossen an d'Rei krut. Enger Partei huet weder de Victor de Tornaco, nach ee vu senger Nokommen an der Lëtzebuergeschen Politik ugehéiert. Ower, hinnen all gët attestéiert, datt se gutt, brav an trei Lëtzebuergeschen waren.

Quellen:

- De Pränz Hari an de Vertrag vu London: G.v.W. in A-Z 1939.
- Den Emmanuel Servais: E.F. in A-Z 1939.
- Ignaz de la Fontaine: M.W. in A-Z 1939.
- Victor de Tornaco: M.W. in A-Z 1939.
- Aus dem Däitsche vum Tom Thies 1989.
- Aner Quelle sin am Text ugin.
- Fotoën: Porträtgalerie

Jean Millmeister

Neies iwwer d'Liberatioun

Duerch déi véier grouss Jubiläen, déi mir 1989 an 1990 feieren, 175 Joër Grossherzogtum Lëtzebuerg duerch de Wiener Kongress, 150 Joër Onofhängegkeet duerch de Londoner Verdrag, 100 Joër Dynastie Nassau-Weilburg a 25 Joër Regéierungszeit vum Grossherzog Jean, as en anere Joresdag e bësschen an de Vergiess gerochen, de 45. Joresdag vun eiser Liberatioun, ouni déi mer haut dës Fester net frou a fräi feiere kënnen. Wann déi amerikanesch Arméi äis net am September 1944 d'Fräiheet an deen deemolegen Ierf-grossherzog Jean mat séngem Papp, dem Prënz Felix, erëmbrecht hätt, da bräichte mer haut keng Onofhängegkeet a keng Dynastie ze feieren.

Wéi et den 9. September 1944 kuerz viru Mëtteg zu Péitëng op eemol geheet huet: «D'Amerikaner sin do!» sin d'Leit op d'Strooss gelaf an se hun héieren, wéi et um «Mëllerdäich» geknuppt huet. Do hat eng däitsch 9,5 cm Pak 40, déi beim Fussballfeld stung, deen éischten amerikaneschen M8-Panzerspähwun, dee von Athus iwwer d'Kräizerheck koom, mat engem Volltreffer gerochen. An dem M8 souze véier Mann vum 85. Cavalry Reconnaissance Squadron: de Lieutenant Hyman Josefson, de Pelotonchef a Kommandant vum M8, de Chauffeur Burl Magee, de Funker John H. Mitchell an de Kanonier Cyril J. Mayrose. Den M8 huet direkt ugefaangen ze brennen an dräi Mann konnten sech aus de Flamm retten, de Magee, de Mitchell an de Mayrose, dee schwéier um lénke Been verwonnt war an et spéiderhin amputéiert krut. De Lieutenant Hyman Josefson, de Kommandant vum Panzerspähwun, deen uewen an der Kuppel souz, koom net méi craus a konnt nëmmen als verkuelt Läch gebuerge gin.

De 26. Oktober 1947 huet de Péitënger Syndicat d'Initiative en Denkmal opgeriicht, op deem séngem Fouss ee licsc kann: «Dem

1. Amerikaner gefall fir d'Liberatioun vum der Hemecht. 9.9.1944»

Ma wien hätt den 9. September 1944 gegleef, dass en halleft Joër no dem Leutnant Josefson séngem Doud, d'Zuel vun den Amerikaner, déi gefall sin, fir äis d'Fräiheet erëm ze bréngen, an d'Dausende géif goën?

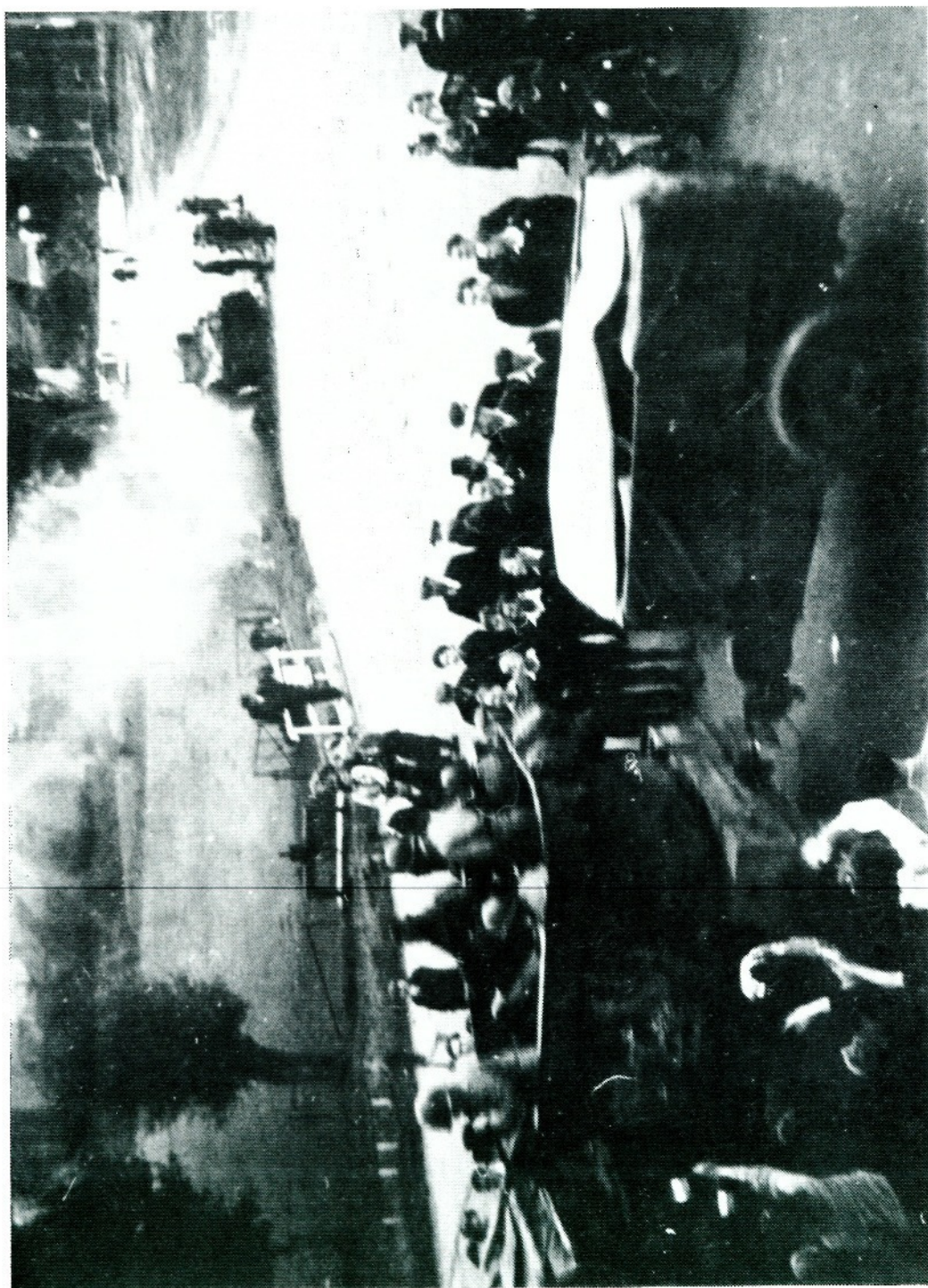
Am Nomëtteg vum 9. September 1944 as du déi 5. US Panzerdivisioun iwwer Nidderkäerjéng an Dippesch op d'Stad lass gefuer. An der Tëschenzeit war och de Prënz Felix informéiert gin, dass d'Amerikaner zu Lëtzebuerg wircen an e war mat dem Colonel Lonsdale P. MacFarland, dem G2-Offizier vum der 5. US Panzerdivisioun an engem Halftrack zu Péitëng iwwer d'Grenz gefuer. Zou Nidderkäerjéng hun d'Leit op eemol geruff: «De Prënz Felix as do!» an se hun em en Humpe Boufferdénger offréiert. De Prënz Felix huet sech de Lëtzeburger Béier gutt schmaache gelooss an drop gedriwwen, esou séier wéi méiglech an d'Stad Lëtzebuerg ze kommen.

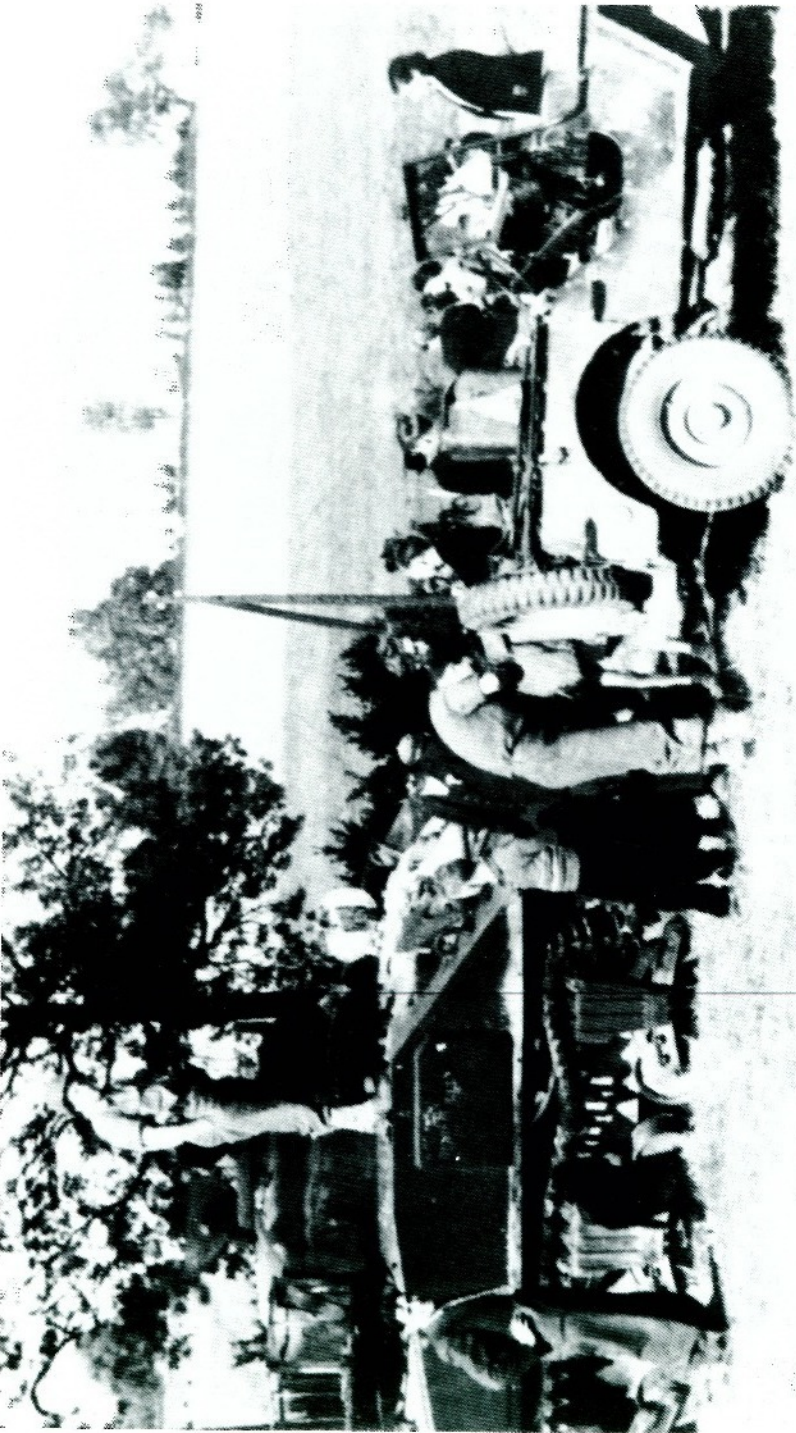
Den 9. September 1944 géint 4 Auer nomëttes as d'Spëtzt vun der 5. Panzerdivisioun, Combat Command A vum Brigadier-General Eugene Regnier, den Dippesch Bierg erof a Richtung Stad gefuer. Un der Spëtzt war d'34.

D'Totoën op deenen zwou nächste Säiten vermittelten en Androck vum 9. September 1944.

Säit 10: D'Amerikaner befreie Péitëng. Am Hannergrond brennt den M8-Panzerspähwun, an deem de Leutnant Hyman Josefson ëmkoom, den éischten Amerikaner, dee gefall as fir d'Liberatioun vun der Hemecht. (Foto: S.I. Péitëng)

Säit 11: Nomëttes gouf de Virmarsch vun der 5. amerikanescher Panzerdivisioun op d'Stad Lëtzebuerg zu Bartrëng beim Grévelsschlass gestoppt, wéi dee viischte «Sherman»-Panzer a Brand geschoss gouf. Hei wëllt d'Gemeng Bartrëng am September 1989 e Monument fir déi 5. US-Panzerdivisioun aweien.

Tank Battalion vum Major Glen L. Foote an déi fënnf éischt Sherman hun zu der C Kompanie vum Lt. William Blakely gehéiert. Wéi se tëschent décken Hecken op d'Gréivels Barrière lass gefuer sin, huet dee viischte Sherman op emol uewe beim Gréivelschlass en däitsche Panther erbléckst. En huet geschoss an de Panther getraff. Ma de Kommandant vun deem viischte Sherman hat nët gesin, dass hannert der Heck an ënnert de Bësch beim Gréivelschlass nach véier aner Panther an eng Pak stungen, déi op déi fënnf Sherman geschoss an dee viischte getraff an a Brand gesat hun. Glécklecherweis kouw d'Besatzung eraus an déi aner amerikanesch Panzer hun dee brennende Sherman vun der Strooss gedréckt, fir weider zu fueren. Ma se koumen nët wäit du gouf deen zwete Sherman getraff an ee Mann verwonnt. Du huet de Lt. William Blakely, deen an engem Jeep hannert de Sherman gefuer as, de Virmarsch gestoppt an d'Panther vun der Panzer-Brigade 106 Feldherrnhalle, déi den Zougank zur Stad Lëtzebuerg verdedege sollten, hun sech hannerzeg duerch Bartréng op d'Helfenterbréck zeréckgezun a sin an Diddert beim Bësch a Stellung gaangen. De General Regnier kouw no vir an huet dem Blakely den Uerder gin, séng Sherman vun der Strooss erof ze huelen an op d'Säit an d'Stécker ze schécken. En huet d'Air Force zu Hellef geruff a kuerz drop hun aacht amerikanesch P47-Fliger ugegraff an d'Gréivelschlass a Brand geschoss, obschons déi däitsche Panther sech schon zeréckgezun haten. Eréischt owes géint 8 Auer kouw eng schwéier M7-Panzerhaubitze Priest mat enger 155 m Kanoun vum 400. Artillery Battalion an huet ee vun de Panther ofgeschoss a kuerz drop konnten déi amerikanesch M-10 Tank Destroyer Wolferine vun der A Kompanie vum 628. Tank Destroyer Battalion dräi wei-

der Panther bei der Helfenterbréck ofschéissen. Ma et huet ewell ugefaangen däischter ze gin an d'Amerikaner hun d'Liberatioun vun der Hauptstadt op den 10. September 1944 verschuppt. De Pränz Félix, deen ongedëlleg drop gewaart huet, fir an d'Stad eran ze fueren, as erëm zeréck op Nidderkäerjéng gefuer, wou de General Lunsford E. Oliver, de Kommandeur vun der 5. Panzerdivisioun, säin Hauptquartier do opgeschloen hat, wou haut d'Luxguard as.

Den 10. September 1944 muges kuerz virun 9 Auer huet sech di 5. Panzerdivisioun op de Wee gemat, fir an d'Stad Lëtzebuerg anzerécken, un der Spëtzt d'C Kompanie an d'D-Kompanie vun dem 34. Tank Battalion. Ma se koumen nët wäit, well scho bei der Helfenterbréck louge Panzerminen an der Strooss a bei der Bréck stunge Maschinengewirer. Eréischt wi di däitsch MG onschiedlech gemat waren, konnten de Lt. Leonard Hamer an de Lt. Thomas Grose vum 22. Engineer Battalion d'Minnen ewechraumen an d'Panzerkolonn as a Märl eragefuer. D'Sherman vum Lt. Blakely sénger C-Kompanie si laanscht d'Märeler Kiirch op d'Gare gefuer an di licht M5 Stuart Panzer vun dem Captain Warren Harvey sénger D Kompanie sin iwwer d'Longkécher Strooss riicht an d'Stad eragefuer.

Et interesséiert Iech villäicht, wien de Kommandant vun deem éischte Panzer war, deen an d'Stad eragefuer as, well bis elo huet nach keen dat festghehalen. Abee, et war de 1st Lieutenant Thomas Walson, de Chef vum 2. Peloton vun der D Kompanie vum 34. Tank Battalion.

Wéi d'Panzerspëtzt bei de Wampachseck a bei de Park kouw, as et nët méi weidergaangen.

«Ech si bei dem Tom Walson säi Panzer gaangen, fir ze kucken wat lass wir», huet de Captain Warren Harvey, de Kommandant vun der D Kompanie, mir erzielt, «an du gesouch ech, dass et d'Mass vun de Leit war. Se haten souvill Blumme vir op de Panzer geluegt, dass de Chauffeur nach knaps gesin huet.»

Iwwert Radio krut de General Lunsford E. Oliver, de Kommandeur vun der 5. US Panzerdivisioun, matgedeckt, dass d'Panzerspëtzt

Den 10. September 1944, am Nomëtteg, kouw eng Jeep un, an deer den Ierfgroussherzog Jean, de Pränz Felix an de Capitaine Miller souzen. De Chauffeur vun der Jeep war de William A. Angelillo vum 85. Cavalry Reconnaissance Squadron. (Foto: Archives de la Ville de Luxembourg)

bis an den Zentrum vun der Stad virgedronge wir, ouni op däitsch Truppen ze treffen. Kuerz drop sin de Generol L.E. Oliver an de Pränz Felix ukom a laanscht d'Kolonn vun de Panzer an Halftracks duerch d'Monterey-Avenue gefuer mat engem Jeep, an deem och de Jacques Krau, de Präsident vum Stater Geschäftsverband, an de Gendaarm Raymond Braas souzen.

Op der Kräizung vum Boulevard Royal stung de Stater Buergermeeschter Gaston Diderich an de Konselljce Jemmy Koltz mat engem Bucki Blummen, deen de Jemmy an der Hooscegt erbäigeschafft hat. De Gaston Diderich huet de Pränz Felix begrüsst, deen de Wonsch ausgedréckt huet: «Ech schwätze gär zou de Leit» – «Da kommt, da gi mer op d'Pléssdaremb» sot de Gaston Diderich. Well d'Jeep nët méi virukom, sin se zu Fouss gaangen. Op der Pléssdarem gouf de Pränz Felix op de Schëlleren an de Cercle gedroën. Wéi se op de Balcon koumen, war d'ganz Plaz voller Leit. De Pränz Felix huet geschwat an d'Hänn virun de Mond gehalten, fir dass d'Leit e besser verstoe sollten. «Luxembourg is a free country now and this for a long time», sot de Generol Oliver. Duerch huet de Buergermeeschter Diderich d'Wuert ergraff an d'Hemmet ugestëmmt.

Well et Sonndeg war, huet de Pränz Felix gefrot, ier en Dankgottesdéngecht an der Kathedral kënn gehale gin an sou as e mat senger Begledong an d'Kathedral gaangen, wou de Paschtouer Schmit géint 11 Auer eng Mass gehalten huet. De Bëschof Mgr Joseph Philippe, deen am Laf vun der Mass am Kouer Plaz geholl hat, huet nom Schlussegen d'Wuert ergraff: «Méng léif Lëtzebuurger», sot en, «véier Joër a véier Méint hu mer 'Klagt in Leid das arme Herz' gesungen... Déi Zäit as eriwuer, de Pränz Felix as an d'Kathedral kom, fir der Muttergottes ze danken fir ons Befreiung... Lëtzebuerg war fräi, Lëtzebuerg as fräi a Lëtzebuerg bleift fräi»

Mëttes géint halwer véier koum op emol op dem Knuedler eng Jeep un, an deer d'Leit vir de Pränz Jean an englescher Uniform erkannt hun. Hanne souz de Pränz Felix mat dem Capitaine Miller. De Chauffeur war de Wil-

liam A. Angelillo vum 85. Cavalry Reconnaissance Squadron. Déi zwee Pränzén sin an d'Stadhaus gaangen an hun sech an der Fënster gewisen. De Pränz Felix huet de Lëtzebuerger Fändel gehalten, an de Pränz Jean huet gewénkt, wéi d'Leit «Vive» geruff an d'Hemmet gesungen hun.

Ma dærbans se an der Stad d'Liberatioun gefeiert hun, as op deer anerer Säit vun der Stad, beim Findel, de Krich weidergaangen. Den Tom Walson, deen als éischte mat sengem Panzer an d'Stad eragefuer war, war och fir d'éischt bei d'Nei Bréck kom, wou e gehalten huet. Déi Bréck huet em allerhand héich geschingt. A wann dann och hei géiwe Minne leien, wéi op der Helfenterbréck? Kuerzerhand as den Tom aus sengem Panzer geklommen an huet de Velo vun enger Fra erwëscht, déi do ze kucke stung. D'Leit koumen nët aus dem Staunen eraus, wéi se den éischten Amerikaner um Velo iwwer d'Nei Bréck komme gesin hun. Den Tom as bis op déi aner Säit gefuer: alles O.K. En huet d'Kéier gemat an as mam Velo zeréckgefuer, gët der Fra de Velo zeréck a sänge Panzer d'Zeeche weiderzufueren. D'Panzerkolonn as iwwer d'Nei Bréck gerullt, laanscht d'Spuerkess, an de Boulevard de la Pétrusse agebéit an iwwert d'Polvermillen op de Findel zou gefuer. Do huet et dem Tom sai Panzer, deen als éischten duerch d'Stad gefuer war, erwëscht, do wou haut d'Entrée vun dem amerikanesche Kierfech as. En as vun enger däitscher Panzerfaust getraff gin, ma den Tom koum glécklécherweis mam Schreck dervun, soss hätt e mir déi hei Geschicht nët zerziele kënnen.

Muller Henri

Friem wierder an aner friemes an eiser Sprooch

Eng diskussioun, verläuschtert am summer op der Plëssdarem

D'Marijke (kënnt bei den dësch ënnert dem lanne-baum, wou de professeur Legros sëtzt):

Bonjour, hār professur! Ou, wat sin ech frou fir iech emol elei op der Plëssdarem ze gesin. Kennt der mech nach?

De Professeur: Bonjour, joffer Vandervelde.

M.: 'T alles sou voll hei an diem gliddeche wieder. 'T fënt ee keng plaz.

P.: Elei as der nach. Setzt iech.

M.: O, merci! (setzt sech). An äre courë fir lëtzebuergesch wor et ëmmer esou interessant. Wat ech vru joren hei bäi-bruecht kritt hun, dat huet mer vill gehollef. Mee heiansdo zécken ech eng grimmel. Huel mech erëm, wann ech alt ics falsch wäerd son, wann ech glift.

P.: D'accord. Dir sot iewel ewell bal alles korrekt ewéi e gelleche Lëtzebuerg. Mee well der et esou wëllt hun, son ech all kéier «Stop!» wann der eppes onkorrektes sot. Mee dat kënnt jo bal nët vir. Dir woort déi bescht vun all mengen élèvën.

M.: Merci! Fir mech als nidderrännescht meedchen as et och faméis liicht, äre sprooch ze léieren. Ech hu gesin, datt d'lëtzebuergesch nët, wéi ech laang gesot kritt hat, e riicht-eweche dialekt as. Et as méi wäit vum däitschem ewech ewéi d'nidderrännescht, wat dir gemengerlech «hollännesch» nennt. D'lëtzebuergesch huet méi glach mam hollänneschem ewéi mam houdäitschem. Well ech awer vill däitsch geléiert hun, duerfir verwieselen ech äre wierder dacks. Heiansdo as et mer wéi wann ech misst haart jäizen, esou wéi 1958 den de Gaulle: «I l'elfet mir, meine lieben Luxemburger!»

P.: Stop, stop, stooop! (E laacht) Ewell muss ech iech direkt mam schlawéckel huelen. D'ëineschter hut der gesot: «Wann ech elo alt ics falsch wäerd son...» Der hut dat hollännescht «iets» gebraucht aplaz dat lëtzebuergesch «eppes». Dat as na nët esou uerg. Well am Norde vum land elei, do so se «jet» fir eist «eppes». Dat gläicht ärem «ics» an et wäerd och déi selwecht étymologie hun. An der «koinè» do huelen déi meescht léiwere «eppes», fir vun de leit aus allen ëmstreecher verstan ze gin.

M.: Ma wann déi bewunner vun elo uewen esou son, da schwätze se nëmme jhust ewéi de monn e gewuess as. An dann as dat och korrekt.

P.: Schwätze wéi de monn engem gewuess as, dat bréngt dien dommste fäerdeg. Wann d'Fransousen odder d'Preisen nëmme wëllte schwätze wéi de monn e gewuess as, da bräichte se nët hir mamme-sprooch bis erop op d'universitéit virun-ze léieren. Et kënnt natierlech drop un, ob een d'lëtzebuergesch u-gesäit als eng sprooch odder nëmme als en däitschen dialekt odder riicht-eweche als e patois. An deer fro si vill vu méngte kompatrioten a kontradiktioun mat sech selwer. All offiziell, all literaresch, all kultur-sprooch huet eppes of-gerënntes, eppes bis an den détail fixéiertes an duerfir och eng grëtze kënschtliches a sech.

M.: O hār professor! Dir wëllt dach nët son, d'houdäitscht wir eng artifiziell sprooch...?

P.: Hm! Dach, an engem gewësse mooss. 'T as d'volleek aus diem séngem monn déi éischt sprooch-elementer gewuess sin, esou no a no,

a wëll duercherneen, dacks ouni logik a konsequenz, an all ëmstreech op eng aner manéier, esou datt die vun elei die vun elo nëmme vag ka verstoen. Do muss da vu méi évoluierter säit uerder an unifikatioun bruecht gin. 'T muss ee mam sécateur kommen an déi onnëtz odder krank äschtercher vum sproochgetraichs mat geschéckerlechkeet ewechgärrelen, elei praffen, elo stäipe sticchen. Ech denken elei un déi dacks ernimmte «Kanzlei vu Prag» an un de Luther an un déi grouss schreiwerte wéi de Klopstock, de Lessing, de Goethe... Vill manner un d'linguisten, déi déi nët kreativ schaffen. Si hu schaffes genoch fir dat op-gewuessent sprooch-getraich sou-ze-son ze photographéieren an d'geographie an d'geschicht dervun craus-ze-schnoffelen.

M.: Garçon! En théi wann ech glift! Pardon, hār professeur. Ech hun iech ënnerbrach.

P.: 'T as éischter u mir fir mech z'exkeséieren, joffer Vandervelde. A ménger eeschlechkeet hat ech bal vergiess, datt dir an diem dompche wider al duuschtereg musst sin.

M.: A propos! Ech muss iech nach eppes perséinlech son: Ech gin déi nächst woch bestued!

P.: Stop, stop, stooop!

M.: O mai! Alt erëm e feler!

P.: Neen, kee gelleche feler. – Mee fir d'éischt muss ech iech félicitéieren a wënschen, datt der glécklech git. An dann d'korrektoun. Mengem gefill no as et méi lëtzebuergesch ze son «déi aner woch» ewéi «déi nächst woch». Mee 't wäerd spezialiste gin déi nët mat mer d'accord sin. An enger sprooch, déi na nët ganz groussjäreg as, do variéiert d'gefill fir dët odder dat wuert ersierklech. Komm mer fure léiwer mat ärem sujet virun.

M.: Jo, ech sin esou glécklech, datt et mer gelungen as fir eng plaz am Jängy séngem härer ze fannen.

P.: Stop, stop, stooop! Wéi kann dat iech gelunge vir-kommen.

M.: Ech well son, 't as mer gelungen.

P.: Ou? As et iech nët gutt. Huet der duerfir théi bestallt?

M.: (Mécht eng genéiert kuck): Am konträr. 'T as mer ganz gutt.

P.: Wat fant der da gelungen? Dir sid dach en eierlecht a léift meedchen. Wat as dann do gelungen derbäi, wann der iech bestuede wëllt? Do fannen ech glat näischt gelungenes, näischt komesches, näischt fir een aus-ze-laachen.

M.: Ma dat däitscht Wurt «gelingen» heescht dach «réussir», op hollännesch «gelukken». Nëddir?

P.: Majo! Dat däitscht. An eiser sprooch bestet «gelungen» nëmmen als adjektiv. Anescht hun ech et fréier kees kennt.

M.: Wat heescht «kees»?

P.: Dat heescht op hollännesch «noot», op däitsch «nie». An engem buttek konnt een emol méint laang bei der téik mam kéis eng affiche liesen déi sot: «Kaapt kees am stéck». Gemengt wor: «Kaapt kéis am stéck». (Se laache mat eenen) Mee looss mer elo hannescht go bei är gelungen affär. Fir «gelungen» géif een op franséisch son: étrange, ridicule, bizarre. «Et as mer gelungen» ka sech iewel och op engem säi physescht gefill bezéien. Dann heescht et bal dat selwecht ewéi: «Et as mer nët gutt». Sot: «Ech hun et fäerdeg bruecht fir...» oder: «Et as mer geroden...» «Ech hun et ronn kritt fir...» – A wou schafft äre Jängy dann?

M.: An der EWG, an en...

P.: Stop, stop, stooop! Wat as dat dann nammel? EWG?

M.: Ma der wësst dach... 'T sin d'initiale vun «Europäische Wirtschafts-Gemeinschaft». 'T as e «sigle», wéi d'l'ransousc son.

P.: Stop, stop, stooop! Wann der déi Communitéit géift Gemengschaaft op lëtzebuergesch defen, da géift der et phonetesch un eis sprooch adaptéieren, an anere wierder, et géif méi lëtzebuergesch klénken.

M.: Maja! Da behale mer iewel e «G» als éischte bouschtaf.

P.: Gutt genoch! Mee dat zweet wurt «Wirtschaft», kënnt mech gelunge vir. Et wir dach op d'mannst gelunge, wann déi Europäesch Communautéit soss näischt am kapp hätt ewei d'wiirtschaften. Wiirtschaft odder wirtschaft as bei äis nach ëmmer synonym gewiescht vu «café», d.h. vun engem haus wou

wäin, béier a sou viru verzaapt gët. Abee, «gudde patt an éieren». Ech hoffen awer datt äre Jängy nët un engem stéck an de wiirtschaften dorëmmer trëllt.

M.: O neen. Hien as kee vollert, keng «krunc-méck».

P.: An der rei. Mee da wir et awer vläicht lous, wa mer äre gudde Jängy aus dem kriddeleche kontext vun der wirtschaft géiwen cräus-loossen. Komm mer nennen dat dénge riicht-eweck «Economie».

M.: Dann huet dir aplaz dat friemt däitscht dat friemt franséisch wuert.

P.: Ma neen. «Economie» huet en international klank. "I" as nët franséisch, mee et as eng form vum griicheschem «Oikonomia». Mer fannen et bal an all sproochen crëm. Sou wir dann de «sigle» fir äis: E F C (Europäesch Ekonomesch Communautéit). Wuerfir aoll et méi lëtzebueresch sin, wa mer parteiesch eis mots d'emprunt (odder lehnwörter) ëmmer nëmmen aus der enger vun eisen offizielle sproochen huelen, déi aner awer lénks leic loossen?

M.: Wa «wirtschaft» nët korrekt as, sou son ech vun elo un «ekonomie».

P.: Stop, stop, stooop! An engem däitsche konditionnelle saz geet den haapt-saz mat «so» un. Sot léiwer: «Wann dët as..., dann as dat clo...». Nët: «... sou as...».

M.: O, ech muss nach vill méi clever gin.

P.: Kënnt der esou gutt englesch, datt der «clever» musst son.

M.: Dat hun ech om Fernseh ewell dacks héieren.

P.: Gelungen.

M.: Elo sot der och «gelungen». Mir huet der dat wuert verbueden. Jo et as mer gelungen, dat wuert ze verhalen.

P.: Der huet et fäerdeg bruecht et ze verhalen... Well der huet et om Fernseh, op der däitscher televisioun, op-gefaang. Wa mer friem wierder huelen, dann direkt aus deer sprooch aus deer se kommen. Keen englescht aus dem däitschen odder dem franséischen. An dat nëmme grad, wou mer kee gellecht lëtzebueresch op-dreiw kënnen. F. «clevere» mann as fir äis e «douse» mann. Exkusiert,

joffer Vandervelde, datt ech iech esou mat ménge linguistesche spichte bombardéieren.

M.: O, ech lauschteren iech gär no. Ech si frou fir mech ze verperfektionnéieren. Der sid nach duuss mat mer éngaang. Der hut wuel nach nët all meng feler erduerchgeholl.

P.: Dir schwätzt erwell méi e proppert lëtzebueresch ewéi vill vu ménge kompatrioten. Mee well der drop haalt, kommen ech nach hannescht op eppes vun elo éineschter. Dir hut den de Gaulle zitéiert op däitsch. Mengt der dien hätt mat de Fransousen op däitsch geschwat? Eng citation muss ëmmer wiertlech sin...

M.: Ech hat et op däitsch an enger zeidong gelies...

P.: Wann een zitéiert, da misst et gemenkelech an der sprooch si vun diem, dien zitéiert gët. Eng traduktioun as allzäit e schlamm hinkel.

M.: Jo, mee wann engem séng nolauschtererten déi sprooch nët verstinn?

P.: Allons. Hei am land versteet gidwereen esouvill franséisch, datt e weess wat dat wëllt son: «d'rancais, aidez-moi». Mee wann der zweiwelt, da maacht d'citation an deer sprooch, an deer der all dat anert sot: op lëtzebueresch. «Hëllef mer, Fransousen!»

M.: An der rei. Wat nach? Keng falsch wierder?

P.: Abec... d'wieder... Eng sprooch huet nach aner problemer ewéi de vokabulär. Fir dien ze kënnen, do bräuch een nëmmen e gudde verhalt ze hun. D'wieder korrekt ze gebrauchen a mat eneen ze verbannen, dat muss laang geléiert gin. D'morphologie, d'syntax, d'idiomatisme, déi man d'séil vun der sprooch. Eiei kënnt et op e gudde kapp un.

M.: Ech bekäppe wat der mengt. Ech hu gutt verhal, datt et friem wierder gët, déi ee, wann et nëmme geet, duerch lëtzebueresch muss remplacéieren. Ech son nët méi «schnell» fir «séier», «schons» fir «cwell», «schlau» odder «clever» fir «dous, intelligent», «stausee» fir «woocho», «andauernd» fir «un engem stéck», «oft» fir «dacks», «einfach» fir «rit-eweck», «anscheinend» fir «wéi et schingt». Ech weess, datt kee wuert mat engem «ü» e gellecht lëtze-

buergescht as. Fir «gebührend, passend» hun ech am dictionnär fond «gemässerlech». Aplaz «iwwert d'bühn kréien» son ech «erduerch kréien»...

P.: Joffer Vandervelde, doranner muss ech iech félicitéieren. Mec well der mech gefrot hut sall ech, iwwert äre saz vun elo éineschter schwätzen: «Wann ech alt iets falsch *wäerd* son.» Mam auxiliaire «wäerden, wäerten» gët an der leschter zäit vill zu onwee gemeet. De Robert Bruch, cise beschte linguist, schreift am § 23 vu sängem «Précis de Grammaire Luxembourgeoise»: «Un général le présent assume le rôle du futur... Le complément circonstanciel de temps en précise la valeur exacte, si le contexte ne suffit pas.» Wann der dat «wäerd» ewech-gelooss hätt, da wir äre saz icwel klor gewiescht: «Wann ech eppes falsch son, dann... etc» Datt dir fir de futur geschwat hut, dat gong aus dem kontext ervir. De Bruch, seet da weider: «Les auxiliaires *ech* *sall* (nët ze verwiessele mat «ech soll») et «*ech wäerd*» servent à exprimer les nuances resp. de potentiel et d'optatif. Äre saz «Ech wäerd eppes falsch son» bedeit duerfir: «ech wënschen, datt ech eppes falsch son» (optatif) odder, no méngem perséinleche gefill vläicht och: «Ech so vläicht eppes falsch.» Wann een annoncéiert: «Mar wäerd d'sonn um 4.31 op-gon.» dann heescht dat «Mar geet d'sonn eventuell um 4.31 op, vläicht iewel och nët...». Iwregens geet d'adverb «mar» absolutt dur fir de futur un-ze-gin. Do wou et néideg schingt fir de futur duerch en auxiliaire ze préciséieren, do as een nët forcéiert fir dat friemt «werden» sklavesch aus dem däitschem no-ze-afen. Mat dem verb «sallen» könnte mer es elei grad esou gutt hëllefén, an et géif vläicht no an no déi nuance vum potentiellém verléieren. Op d'mannst géiwe mer der egestännekeet vun eiser sprooch alt eng manner hanne-bäi gin. Fréier hun ech dat verb dacks héieren. Wuerfir an d'friemt siche gon, wa mer dat gutt esou no bäi hun? Ëmmerhin hu mer als kanner den auxiliaire «werden» fir d'éischt héiere wéi mer am sechste schouljor geléiert hun déi däitsch verbe konjugéieren. Ech froe mech, ob et elle wir, wann ce sätz ewéi déi elcite géif konstruéieren: «Dat anert jor ma mer eng rees a Spuenien – Das nächste Jahr

werden wir eine Reise nach Spanien antreten» Odder: «Eise fils sall dokter gin. – Unser Sohn wird Arzt werden.»

M.: Dir hut en haass géint d'Preisen.

P.: Glat nët. Ech hun esouguer vill gutt frënn an Däitschland. An ech jugéieren d'leit nët no hirer nationalitéit, mee no hirer perséinlecher dugend. Loosse mer de Preise gi wat hiirt as, a si sollen äis loosse wat cist as. Déi däitsch sprooch as eng vun den héchste kultur-sprooché vun der welt. Si soll héich gehal a korrekt geléiert gin. Mee déi, déi d'lëtzebuer-gescht als eng egestännege sprooch ugesin, missten et dann och als esou eng behandelen. Déi Däitsch sollen eis frënn sin esou wéi all eis noperen, awer mir wëllen duerfir keng Preisen a keng Fransousen a keng Belsch sin. Mir wëlle bleiwe wat mer sin.

M.: As et nët pejorativ, wa mer déi Däitsch Preise nennen?

P.: No méngem gefill nët. Mir erliwwen e phänomen dien ewell dacks an der geschicht ervir-komm as. D'Fransousen nennen all déi Däitsch «Allemands», all datt déi meescht Alamanen guer nët an Däitschland liewen, mee am Alsace an an der Schwäiz. D'Reimer hun och all Hellene «Gracci» genannt. Den affektive wäert vu ville lëtzebuer-gesche wierder variéiert vu persoun op persoun. Dat hu méng frënn a kollege Ludovic an Hess mer méi ewéi eng kéier no-geluegt. En exempel: Fir mech an déi em mech erëm huet «rëschten» déi selwecht bedeidong ewéi dat däitsch «schmücken». Sou kann ee son: «Se hun hiirt haus mat blumme gerëscht.» Duergéint hun ech d'leschter e pur frënn begéint déi mech erëm-houlen an insistéiert hun, datt «rëschten nëmme just pejorativ géif heeschen» geckeg craus-fizen: «Wat huet dat framënsch sech gerëscht?» No ménger menong huet dat wuert ewéi déi meescht wierder an alle sproochen e pur bedeidongen odder nuancen. Wa mer awer vu frieme verwiesselt gin, da bal ëmmer nëmme mat de Preisen a sele mat den Hollänner diene mer sproochlech méi no stin. An an der welt verwiesselen se bal ëmmer d'sprooch mam häerz. Well eist häerz nun eng kéier nët däitsch as, musse mer es géint esou eng unilateral verwiesselong wieren, déi es am laf vun der zäit esouvill misär bruecht huet.

M.: (Laacht) Suchet zuerst das Luxemburgische, alles andere wird euch zugegeben werden. Esou sot jo Christus zou Péitrus.

P.: Stop, stop, stooop! Elo zitéiert der alt nees eppes wat de Christus gesot huet. Meng der dien hätt op däitsch geschwat?

M.: Sécher op hebräesch. Dat géif iewel kee verston.

P.: Wéi de Christus gelieft huet, du wor d'hebräesch ewell eng doudeg sprooch. Die-mools gouf a Palestina niewent aramäesch vill hellenistescht griichescht geschwat. Iewel vum Neien Testament sin nëmmen déi griichesche versioune erhalen. Duerfir, wann der en exposé op lëtzebuergesch maacht, dann zitéiert d'Bibel op griichesche odder, fir verstan ze gin, op lëtzebuergesch iwwersat. Sou eng traditioun as nët ëmmer liicht. Mee ech kënnt mer s'esou vir-stellen: «Sicht fir d'éischt dem Hergott säi kinnécktom, all dat anert soll der bäi-kreien.»... An elo nach eng suggestioun: «Christus sot zou Péitrus». Esou hat der jo gesot, nëdiirt?

M.: Jo. Odder hat en et zou engem anere gesot?

P.: Dat as elei egal. Wuerfir sot der nët: *De* Christus huet *zum* Péitrus gesot. De Lëtzebuerger gebraucht vrun de persounennimm den artikel: *De* Joss, *de* Pir, *d'Marie*, *d'Kätt*... etc. Wann een dat wat typesch as fir d'lëtzebuergesch, esou brutal op der säit léisst, da muss do éierenec malentendu leien. Wuerfir esou vill leit am rapport mat der Bibel dat däitscht rit-eweche no-man, ech weess et nët. Menge se iren, den artikel wir eng beleedigung, eng insulte? Looss mer dach dat wat charakteristesche as fir eis sprooch, nët ignoréieren. Och an aner sprooch gët bei bibleschen nimm den artikel gesat. Esou steet zum exempel an der epistel un d'Korinther: ...to evangelion *tau* Christou (St. Paul, 9,13).

M.: Ech mengen, se gebrauchen den artikel iewel nët iwwerall am land. 'T wor zou Kiirchen am Eislek, do hun ech héieren: «Hat Jempy och säi kaffi kricht.»

P.: Ech huelen un, datt een, din iwwert d'Bibel schwätzt, séng wierder esou dréint, datt gidweren am land e ka verston, also datt e wuel d'koiné gebraucht. Wann en awer wëllt

den héich-Eislécker dialekt schwätzen, da misst e sech konsequent bleiwen an och alles an diem dialekt son. Exempel: «Jesus gung de kellich huallen... Jesus hat vam Judas éng bäs kricht.»... etc.

M.: Elo wäerd... neen... elo sall ech iech nach eng fro stellen, wann der mer de verleeft gët. Dir huet esou vill franséisch wierder eran an är ried. An e gudde Lëtzebuerger wëll jo nëmme...

P.: Stop, stop, stooop!

M.: Alt erëm!

P.: «Hie wëll». Dat as nët lëtzebuergesch. Dat son déi, déi op däitsch denken. 'T sin duerfir keng schlecht Lëtzebuerger. Den civissem gect nët nëmme mat der sprooch. D'endong as en «t» grad ewéi an ärem hollänneschem: Hij wilt het boek lezen – Hie wëllt d'buch lesen... Beim verb «brauchen» geschitt de konträr: Er braucht – I lie brauch...

M.: Duerf ech elo mäi saz fäerdeg man?

P.: Allez-y.

M.: Dir gebraucht narwell vill franséisch wierder an ärem lëtzebuergeschem. Sin déi nët esou gutt friem ewéi déi däitsch?

P.: 'T duerf een nët iwwerdreien. Mcc 't gët franséisch wierder déi elei am land zënter generatiounen duerch de gebrauch konsakréiert gin, an duerfir zou dem kiddelféxe vokabulär gehéieren, wéi zum exempel: contraire, bonjour, merci... Wann ee géif son «Danke», da géif dat sech absenz friem unhéieren. Iwwergens as de franséischen a-floss keng gefor fir d'lëtzebuergesch. E bréngt es dienen nët méi no, mat diene mer vun dienen dobaussen an een dëppe gehält gin. 'T besteeet och nët de minimste risk, datt eis sprooch soll am franséischem ennergon. Wuergéint déi modern media um gaang sin se am däitschen op-gon ze dongen. Sou, huet der nach eng fro?

M.: O, ech hätt der nach vill. Mee elo geschwënn sall mäi freier, de Jängy kommen. Hie wëllt mat mer op d'Four gon. Ech son iech awer villmools merci. Ech hun haut vill bäigeléiert iwwert d'séil vun der sprooch; iwwert hire skelett hat ech ewell vill gewosst. An zéng minutte muss en hei sin. Wann ech

iech nët ze midd gemeet hun, dann explizéiert mer nach séier während deэр zäit...

P.: Stop, stop, stooop! An diene meeschte fäll kann ee sech liicht laanscht déi prépositioun «während» drécken, déi och gur nët lëtzebuer-gesch as. Der kënnt son: «déi zéng minutte laang, iwwert dem iessen, an der vakanz, am jor 144», am plaz: «während den zéng minuten... etc.»

M.: Wann esou vill kriddeleg elementer an ärer sprooch sin, da gët et der sécher déi fäerte fir de monn op-ze-dongen, fir keng dommheet ze son?

P.: Esou as et iewel nët. 'T ka gidweree schwätze wéi e wëllt. 'T kënnt keen an de pri-

song. Nëmme vun dienen déi offiziell schwätzen odder schreiwen, kënnt een erwaarden, datt se géiwen op d'mannst en effort ma fir hir zong an der gidd ze halen.

M.: Hei cilei! Elo kënnt de Jängy! Méi fréi ewéi gesot! Ech sin esou frou, sou glécklech, elo sall hie geschwë mäi mann sin. An ech ka lëtzebuer-gesch mat him schwätzen.

Jängy: Bonjour, här professor Legros. Kennt der mech nach?

P.: Natiirlech kennen ech dech elo erëm. Vun der schoul hier.

M.: (Fällt dem Jängy an d'ärem. Se gi sech laang, laang besen).

P.: Stop, stop, stooop!...

Well ...

Wuerfir verstoppen d'Mais sech esou déif
ënnert dem Äerdbuedem wéi et nëmme goet?

Well et d'Kaz gët.

Wuerfir bauen d'Féchs hir Leër téscht an ënnert
deen déckste Wuerzele vun ale Bëem?

Well et den Hond gët.

Wuerfir hausen d'Wëllschwäin an de pickegsten
Hecken déi wäit a breet ze fanne sin?

Well et de Jeër gët.

Wuerfir gi mir owes mat der Angscht schlofen
a sti mueres erëm mat hir op?

Well — — et eis gët.

René Kartbeiser

Passt op!

D'Gewan luech am éischte Schlof;
mee an der Spëtzt vum Kiirchtuurm;
am Gespär vun der aler Feldscheier;
an deem verfallene Gemaier nieft der Millen,
huet et ramouert ...
Den Honger huet den Échele keng Rou méi
[gelooss.

E spatz Kreesch hei,
en aarmséilegt Weimeren do,
hu verroden wou si eppes ze pake kruten.
E puermol as mir e schwaarze Schiet
esou no iwwert de Kapp geflunn,
datt ech richteg erfécirt sin a mech gebéckt hun.
Passt op!!!
Der Doud as ënnerwee.

René Kartbeiser

Raymond Schaack

Haiser

Meeschtens, wann een esou duerch d'Stroosse lääft, passt een nët op dat op, wat méi héich as ewéi säi Kapp. Dat kënnt dohir, well ee gewéinlech verspellegt as, a genuch dermat ze din huet, fir opzepasst, datt een nët an iergend e Foussgänger knuppt, oder datt ee vun engem Auto iwwerfuert gët. Do geet et ëm d'Liewegt, an duerst kritt ee keng Zäit fir de Kapp ze hiewen, an no den Haiser ze kucken.

Si sti jo och esou ganz roueg do, a soe kee Wuert. Looss dech awer doduerch nët hannert d'Liicht féieren: Si kucken dech ganz genoe un, a méi wéi eng Kéier riede si hanner déngem Réck iwwer dech. Iwregens, huet der scho gemierkt, datt jiddereent séng eege Perséinlechkeet huet? Et gët décker, dënner, laang gebäimter, stuppeger, kleesperer, breect-bratschege, fettgefiessener, ofgemoerter, houfregger, scheier, iwwerhiefler, guttmiddeger, béisaarteger, witzeger an och doudeeschter. Wësst der, datt ee kann nokucken, wéi en Haus op d'Welt kënnt, a wéi cent stierft? Ma all dat brauch e weineg Zäit a Mouss, an e ganz besonnenescht A, en Turistena. Dëslechtes hun ech emol versicht, mer eis Städ mat esou engem A unzekucken.

Fir d'éischt sin ech bis op de Boulevard Royal getréppelt. Do sin ech mer awer esou richtig kleng a gräisslech virkomm, well do sti jo Haiser, déi een däermoosse vun uewen erfroekucken, datt een op een Zock de Kapp an d'Schëlleren zitt. Dat blëtzt an dat fénkelt. D'Gold läit nët nëmmen an de Kofferchen, ma et lücht och op de Fassaden an op de Fënsteren. Do huet de kleng Mann besser sech ze verzielen.

Ech si séier bis an d'Groussgaass gelaf. Zënter éiweg as si jo den Nuebel vun der Stad, an d'Haiser beweisen dat. Si sin alleguer elle moudesch crausgefiert, a rappen Aen op, bis hannert d'Oueren. Dat as nët vun ongeféier. Si kucken esou schéin, well si dech mat hire Blécker wëlle

verféieren. D'Medercher op der Gare maachen et nët besser. «Kuck, wat ech alles hei hun! Lit as fir dech eleng. Komm séier eran!» Si gi sech all Méi, fir der déi puer Frängelcher, déi s an der Täsche hues, méiglechst séier ofzehuelen. Dobäi verlooosse se sech nët eleng op hir schéin Aen. Si parfüméiere sech och nach derbäi. Esouguer e Blanne kann nët widerstoën, wann et hei esou lackeleg no frëschgebranntem Kaffi, do no éissege Wirschtercher, an e bësse méi wäit, no frëschgebake Kichelcher richt. Wann ee séng Mouk wëllt retten, huet ee besser, d'Been an de Grapp ze huelen, an e puer Gaasse méi wäit ze lafen, wou d'Haiser nët esou geféierlech gutt richen, a mat den Ae wénken.

Um Fëschmaart as dat anescht. Do sin déi besser Dammen dohëm. Si sin zwar nët méi vun haut a gësch, well si hu jo alt esou hir Jorhonnerten um Bockel. Ma wéi hu se sech gehal! Ech weess, et gouf eng Zäit, do hare sech e puer Architekten scho fir hir Ierfschaft interesséiert. Déi goufen awer Mores geléiert, wéi eis Dammen hir zweet Jugend fond huet. Vun haut op mar hu se sech deen alen, poukege Botz erfroehuele gelooss. Si hun sech Faarfdeppercher kaft, a sech geschminkt, datt et der e Genoss as. Kuckt iech emol un, wat fir schéi rout, giel a rosa Bäckercher se hun. Keng Fal as méi am Gesiicht. En neien Hutt kruten déi meescht vun hinnen och nach op, an elo sti se do, a kläbberen de léiwe laangen Dag zesummen. Si wësse sech jo och esou vill ze verzielen: Vum Vobang an dem Louis Quatoff, vum Ampolcong an dem Roukelspicer, a vun esou villen anere klengen a grouss Fëschmaarter, déi si an hirem laange Liewe kenne geléiert hun. Fir as nëmmen schued, datt bis elo keng sech wollt erfroossen, fir d'Fieder an de Grapp ze huelen, an hir «Memoaren» ze schreiwen. Ma dat géng sech nët passen.

Nët iwwerall awer sin déi eler Semesteren esou schéin ënner sech a gin och nach esou gutt ver-

suergt. An anere Stroosse steet emol hei oder do eng besser eler Damm mudderséileneleng ënnert allerhand opgedonnertem an ongeschuwweltem Pak. Si kuckt verschotert dran. Méi wéi eng Kéier gehéiert si an d'Kategori vun de verschimten Aarmen. Op der Gare gesäit een dat a verschiddenen Lëcken. Do vergeet esou eng léif eler Damm téscht allerlee Hiertercheskréimerpak zu näischt. Enges Daags as et dann esou wäit. Iergend esou e Promotör kënnt erbai, moosst den Terrain aus (fir d'Haus huet en nët emol e Bléck), rechent scier aus, wéivill Appartementer en drop ka setzen, a bestellt dann e Bagger. Et as grujheleg ze gesinn, wéi scier esou eng Maschin ouni Häerz eng Perséinlechkeet, mat hirer ganzer Geschicht, hire schéinen a manner schéinen Lërennerongen ëmbréngt. A wann et esou wäit as, as emol keen do, fir och nëmmen e Wuert iwwert si ze soen, oder hir eng Tréin nozekräischen.

Gottseidank brauch een esou enger Agonie nët dacks nozekucken. D'Liewen as méi schéin ewéi

den Doud, an duerfir sin ech ëmmer esou frou, wann ech mueres op de Lampertsbiërg an d'Schoul fueren. Do an der Ermesindestrooss leien d'Haiser nämlech schon ëmmer ganz virwëtzig um Trëttoir op mech ze waarden. Si hu sech an denc leschte Joëren och ganz schéin erausgeflizt, a leie grad esou breet do, wéi fréier d'Fraen am Faubourg op de Fënsteren, wa se, fir méi kammoud ze leien, sech nach e Pillem ënnert den Aarm geluegt hun. Op deen hu se sech gestäipt, an dann as mat der Nopesch gehechelt gin. Abee, genee esou as et an der Ermesindestrooss. Wann ech nët am Auto séiz, a vläicht e bèsse méi fréi u wier, kënnt ech se héieren: «Sot, Gevuedesch, wat hu mer hautjësdaags äwwel Zoustänn. D'Kanner gin all Dag méi schro. Si kروزelen engem ouni Respekt déi uergsten Dommheten op d'houbescht Fassad, an da laache se nach frech derbai. – Weem sot der et! Ma dat as nach näischt. Wësst der, wat mir all Muere passéiert? Do kënnt der jo nët esou en

ongehuwwelte Miwwel mat séngem Hond ugemetert. Knaps gesäit deen dreckege Baaschttert mech, kënnt en ugelaft, an hieft d'Been op. Mäi ganze Fouss as scho bemokelt. Et as fir sech gréng a giel ze iwweggin.»

Wann um Lampertsbiërg d'Haiser a verschidene Gaasse gemittelt iwwer d'Strooss ewech matenee potere kënnen, dann as dat an anere Quartieren guer nüt dran, an et géif sech do och nüt passen. Am ale «Quartier Giorgetti» zum Beispill, leien nach eng ganz Rei ellen nobel eler Haiser. All hu se e Virgäertchen, hannert dee se sech ganz diskret zrëckzéie kënne. Ma dat geet hinnen nach nüt duer. De Virgäertchen as nach eng Kéier ofgeséchert duerch e Gelänner mat Eisestief, esou déck, datt een eng ganz Häerd Elcfante kënnt derhannert aspären, an esou héich, datt eng Giraff de Kapp knaps driwwer krit. Déi Haiser schwätzen ni e Wuert cent mat deem aneren, well si fäerten, si géife sech eppes derbäi vergin. Si sin nobel, ma pësseg.

Zu Gaasperech as dat anescht. Do war nach ni de «Quartier chic». Do geet et éischter einfach, wann nüt esouguer proletaresch zou. Kuckt emol an der aler Koloni, wéi d'Haiser do drakucken. Si stin do, wéi en Aarbechter a sénger bloer Box an a séngem Kiddel. Vill Plaz hu se nüt. Et kënnt op all Zentimeter un. Dobäi fille se sech awer ganz wuel. Et geet hinne gutt, besonnesch zënter se mat vill Léift, Fläiss an Aarbecht erëm an d'Rei gesat gi sin. Eilo laache se een un, aus hiren neie Fënsteren, mat hire frësche Fassaden, an hiren Diech, op denen och déi lescht Lee kontrolléiert oder ersat gin as.

Och den neie Quartier as nüt sonnerlech snob. Dat wier iwregens guer nüt dran, well op den éischte Bléck scho gesäit een, datt d'Haiser do alleguer dee selwechte Papp hun. An der wësst, bei Famille mat ville Kanner, war et nach ni fir déck opzetrieden. Dat méich den Haiser och nüt vill aus, wann nüt eng domm Saach bei deër Geschicht wier: Si gläiche sech e weénege zevill. Jo, et sin esouguer eng ganz Rei Zwillingen ënnert hinnen, an déi topeg Mënsche bréngen et nüt fäerdeg, se auserneen ze halen. Duerfir hu se da missen eppes fannen, an et as hinnen näischt Besseres agefall, wéi den Haiser eng Lanter matten an d'Fassad ze pechen. Déi eng as aus Koffer, déi aner aus Blech, déi eng huet

véier Ecken, déi aner der sechs, des huet e spatzen Hutt op, déi méi e ronnen, hei huet eng e laangen Arcm, do as eng derounst. Sou kënne d'Mënschen d'Haiserzwillingen auserneen halen. Ween nun awer trotzdem nach nüt esou richtig zu Wee kënnt, ka sech nach ëmmer d'Virgäerdercher ukucken. Do hält deen een et éischter mat den Tulpen, deen anere mat de Rousen, iwwerdeems en drëtte sech léiwer eng Dänn zillt.

Um Kuelebiërg as esou eppes awer guer nüt noutwenneg. Do gläicht keen Haus deem aneren. Do huet och jiddereent op d'mannst 20 Ar Terrain eleng fir sech, an déi richtig räich, dñ et nüt ënnert engem halwen Hektar. Si fille sech eréischt richtig wuel, wa se matten an der Stad, um Land leien. Dat Gréngs ronderëm, daarf awer beileiwe keng Wiss sin, et muss e richtigen englesche Wues sin, deen do stoc muss, esou riicht, ewéi d'Gard virum Buckinghampalast.

D'Haiser hun am grouse ganzen de selwechte Liewesrythmus ewéi d'Mënschen. Och bei hinne gët et der, déi mueres fréi opstin, an anerer, déi owes nüt zuer Rou kommen. Et gët der, déi ganz waakreg drakucken, an anerer, déi d'Aen de ganzen Dag nüt richtig opkréien. Et gët der och, déi mat engem A schlofen, iwwerdeems dat anert hellwaakreg as. Et gët der esouguer, déi een ëm Mëtteg nach esou midd ugaapen, datt ee selwer ufänkt de Mond opzerappen.

Nuets awer, wann all Haiser an all Mënsche schlofen, – et as esou tèschent dräi a fënnf Auer –, kënnt d'Stonn vun de Statuen. Gitt dann emol eng Kéier duerch d'Belairstrooss (offiziell as et d'Avenue Gaston Diderich). Do gesitt der fënnf ganz ënnerschiddlech Gestalten, déi sech an engem Virgäerrche Rendezvous gin hun: Déi al griichesche Göttin Athena, Uedem an Éiv, an d'Muttergottes mam Jesuskand. Si sëtze ganz gemittelt beieneen do ze sproochen. D'Athena verzielt e puer griichesche Seërcher. Den Uedem an d'Éiv frëschen Frënerongen aus dem Paradäis op. Ma wann d'Muttergottes ufänkt aus dem Himmel ze verzielen, dann halen déi aner den Otem un, a lauschtere mat oppenem Mond, esou laang, bis e Villchen, deen an den Hecke geschloft huet, erwächt, an ufänkt sech haart ze iergeren.

Gil Mandy

Mausdout

Et wor e schrecklechen Houscht! En huet mech am Bett hin an hier geworf an du gouf et am Kapp esou eppes wéi eng Explosioun. Violet Blëtzer hun e puermol viru méngen. Ac gedlanzt an duerno, jo, duerno war näischt méi. Ech woussst eenzock: elo has de dout, mausdout! Komescherweis huet et mer emol nët besonnesch vill ausgemat. No e puer Minutten hat ech mech schon dru gewinnt.

Ech hu mech gehuewen – et gOUNG vill besser wéi soss muerges – an ech hu mir dat ugekuckt wat vu mir nach rescht bliwe wor. Jo, do loug se am Bett, déi al trei Haut. Wann ech mech fréier och alt nët ëmmer ganz wuel dra gefillt hun, besonnesch wann ech emol nët ganz brav gewiescht wor, sou huet si mir dach jorzéngtelaang trei Déngschter gelescht. Et wor zwar ni eng fir op e Schéinheitsconcours an olympesch Moossen hat se och keng, mä si wor ower och nach ni opgeschnidden an nees zougebitzt gin. Je, si wor nach guet nët esou schappeg an si hätt et roueg nach e puer Jeccher gepackt. Et huet mir eng Grimmel déck gedoen fir se clo definitiv ze verlossen. Mä et huet ebe misste sin.

Iwwerdeems koun méng Fra an d'Kummer an huet mech, pardon, méng al Carcasse erbléckst. Wat dun an nach duerno geschitt as, dat kënnt die iech jo virstellen, dovunner brauch ech iech näischt ze verzielen, dir wësst jo wéi dat an esou engem Fall as. Nëmme esou vill: d'Fra an d'Kanner hu gemengt ech hätt si virdrun op d'manst prevenéiere kënnen. «Sech einfach esou ewech ze maachen!» Si hun ower ganz schéi gekrasch an e sëllege Guddes vu mir verzielt. Wa si virdru siele gemat hun. Je, ech wor esou geréiert, datt ech am léifste matgekrasch hätt. Fir op aner Gedanken ze kommen hun ech mech du séier duerech d'Bascht gemat.

D'Nouvelle vu méngem Doud hat sech natiirlech séier verbreet, an ech wor gespaant wéi ancrer dorop gänge reagieren. Et huet jo kee

mech gesin, ech konnt nolauschtere wéi eng Maischen, an ech konnt mech deplacieren esou séier wéi de Blëtzt. – Deen éischen den ech a séngem Stamme beim Humpe fond hun, wor den dee mech vu Kandsdoen un ni richtig leide konnt a mech ëmmer beschass huet, wou et nëmme gOUNG. E sot grad zur Wirtsfra: «Lich wor bestëmmt ee vu sénge beschte firënn, wann nët den allerbeschten. Et huet keen e besser kannt wéi ech. Ogottogott! Wat wor dat e feine Kärel!» An dun huet en der Wirtsfra Saache verzielt, datt mir d'Hor zu Bierg stoungen. Wann ech nët schon dout gewiescht wier, dann hätt ech mech futti gelaacht. Esou en hou... fe-rege Ligener!

Duerno hun ech den Tour bei méngen ale Friesche gemat. An dun huet et mer leed gedoen, datt ech elo dout wor. Ech duccht mer, Jong, hättst du dat do alles éischer gewosst! Mä nujee, verpasst as verpasst.

An du sin ech bei engem Buttek laanscht komm. Do huet esou e scisst, jonkt, blond, schnuckelegt Dickelche geschafft, mat deem ech nach virun e puer Deg zimlech äifreg mat den Ac geflirt hun. D'Meederche wor och clo am Buttek. Et stoung bei der Téik an et huet eppes agepaakt. Ech si vun hanne bei hatt gaangen an, et konnt jo keen et gesin, ech hun dat zockeregr Déierche ganz duuss op säin Hals gekësst. Lieieil! Dat muss him wirklech gutt gedoen hun, well d'Fléngerhaut as him ausgaangen an et huet sech vu Genoss geschuddert. Well ech ower hu misste virugoen fir nach eppes ze erledegen, ech weess nët méi wat (et as gelungen: ech hu kee Verhalt méi!), hun ech mech mat aller Gewalt lassgerappt, esou leed et mer och gedoen huet. Mä ech hat ferm wëlles nees geschwënn erëm ze kommen. A wéi ech wollt craus goen, koun ech laanscht d'Keess. Do war de Patron am Gaang en déckege Pak Suen ze zielen. Ech hätt mer jo elo d'Täsche kënnen vollstoppen, hien hätt et emol nët an uecht geholl.

Mä, hohoho, wat maachen ech dann elo nach mat Sucn! Ech hu jo clo alles fräi. Hohohoho. Ech si jo dout, mausdout. Hohoho ...

Vun elauter Laache krut ech en Houschtkrämpchen ... an ech hu mech mam Kapp widder d'Bett getuckt, datt et geknuppr huet. Do, ech

wor also guer nët dout! Lit wor nëmmen en Dram.

Djëft, da muss ech dat alles nach eng Kéier matmaachen. Len Trouscht, ech wuess elo wéi et geet.

E Mann dee soot: ...

E Mann dee sot: «Ech sin nët schlecht, ech maache Gutts, ech uechten d'Recht, ech gonne jiddrengem säint, mee duerfir hätt ech och gär mäint»

Sou einfach wéi déi Saach do klénkt, sou operluegt wéi se och schéngt, 't as vill méi quok'leg wéi der mengt: de Fridde kritt een nët geschenkt.

En Noper, dee vun Näid bal bascht, eng Fraleitzong, déi selc rascht, e falsche Frënd, eng klinzeg Flou, déi bréngen iech glat ëm är Rou.

Dir haalt dat Ganzt cng Zäitche aus, op eemol geet d'Gedold iech aus, dir schlot an d'Kreibänk, datt et kraacht, an héiert wéi der Däiwele laacht.

Är Guttheet geet dobäi a Fatzchen, an op all Recht do fläuten d'Spatzen, dir hutt begraff: 't as wéi e Fluch, wat d'Welt regéiert as BEDRUCH!

René Kartheiser

Den Haff

Gielrout huet de Bärenshaff an d'Nuecht geflaamt;

am Bongert, hannert dem Haus, huet d'Vei Kresch gedoen,

datt et engem duurch Muerch a Schank gaangen as;

Bal hei, bal do as eng verkuelten Dunn oder en duurchgebrannte Keffer a sech selwer zesummegebrach;

wéi kleng Stärren sin da gliddeg-rout Fonken no alle Säite gefuer;

iwwert déi déckeg Maueren, déi am Laf vun de Joren all méigleches iwwerstan haten, si Baschten a Splécke gelaf wéi d'Zeechen op enger Landkaart.

De Bärensbauer, séng Fra, hir Kanner an de Jhamper, deen ale Kniccht, hu voller Verzweiflung an d'Flame gestuurkt. Fortgerappt vun engem wëlle Feiersturm sin no an no all Erënnerungen vu Freed a Leed, vu Kannerlaachen an Doudeskreesch, all Woueréchten a Lügen, déi sech am Laf vun de Joërhonnerten an deem ale Gemaier aquartéiert haten, an de bloschwaarzen Summerhimmel eropgeflun.

René Kartheiser

Pierre Ewert

Wéi d'Rous Kinnigin gouf

Un engem schéine Muergen
hun d'Blummen agesin,
datt si nët kënnte liewen,
ouni eng Kinnigin.

«Wielt keen anere wéi mech»,
huet d'Sonneblumm gesot,
«ech stin iech bäi an allem
fir jidderen e Rot.

Mir feelt et nët u Gréisst
a gucr nët un dem Mutt
dann droen ech, wat wichteg
derzou de richtgen Hutt.»

«Hal op mat deem Gedeessems,
dat as scho bal gemeng,
et géif ee jo hei mengen,
di Kleng dat wire keng»

So jauten déi kleng Blummen,
a mengen 't géng bal duer,
et wir genuch wann engem
eppes an d'Kopp gefuer.

Et gouf nach laang gestriden,
et goung sou hin an hier,
eng Kou, di koun getréppelt,
eran zur Gaardendir.

Si koun dann och bei d'Blummen,
a kuckt sech déi mol un,
si schnoffelt eemol driwwer
a schmaacht dann och dervun.

«Nach ewell nët schlecht», mengt si,
an huet mam Schwanz gewéitscht,
dobäi gouf der Sonneblumm,
den Hutt vum Kapp geféitscht.

D'Blummen drécken sech bei'neen,
«dat as eis leschte Stonn,
clo as et eriwwer»,
koun et aus jidder Monn.

D'Kou di koun dann och bei d'Rous,
– bësselche genéiert,
mengt et wir jo Daureschued,
«mee lo gët probéiert».

D'Zong huet sech ëm d'Rous geluegt,
mee fiirt rëm séier zrëck,
d'Kou deet en haarde Kreesch,
«dat do zräisst mer d'Gebéck».

Séier wéi et nëmme gong,
leeft si op d'Gaardendir,
«t wir jo alles nët sou schlëmm,
wann d'Louderpéng nët wir».

«Hätt da jee een dat geduecht,
datt d'Rous esou eng wär,
ucwen eriwwer wonnerschëin,
an ënnen'rëm voller Där.»

D'Blumme jäizen all mateneen,
«Gestëmmt brauch nët ze gin,
d'Rous as déi di kënnt a Fro,
si gët eis Kinnigin»

Tom Thies

De Latäiner

De I'runnes vu Bur, deen zwéi Bouwen hat, hat sech well e ganzen Aarbecht voll Gedanke gemaach, wéi en säin Haff opdele sollt, fir datt jiddereen zu séngem Recht sollt kommen.

Wéi den Nicki an de Mätti an d'Schoul koumen as dem I'runnes ower gaangs opgefall, datt den Nicki eng vill besser Léier hat, wéi de Mätti. Him as gaangs eng Späicherlicht opgeflun! Jo de Mätt, dat wor de Jong, fir um Haff ze bleiwen, den Nicki sollt eppes, vläicht fir Pasch-touer, léieren!

Sou huet de Frunnes den Nicki protegéiert, wou en nëmme konnt, de Mätti ower as souzson an de Ställ an op der Gewan grouss gin.

Den Nicki woussst gence, datt e misst léieren, wann e wollt aus der Duerfschoul, an aus de Blécker vum Papp, eraus kommen. Duerfir huet en och all Dag soulaang geléiert a geschriwwen, wéi déi aner um Feld an an de Ställ ramouert hun. Hatent déi ower de Gräf oder den Heel aus dem Grapp geluegt, wor hien och faerdeg.

Sou koum den Nicki, ouni vill Méi, iwwert d'Ronnen. De Mätt wor jo alt dack neidesch, besonnesch, wann et dobausse kal an naass

wor. Dat huet sech ower mat der Zäit gin, nëmme säi Papp, deen hie fir méi domm gehal huet, wéi e wor, huet et nach e Sträppchen enervéiert.

Wéi den Nicki den Exame fir de Lycée an der Stad gepackt hat, as de I'runnes duerch d'Duerf gelaf, wéi e geblummluchten Flunn op der Mëscht.

An der Stad ower, an an der «Boulette», wou e gewunnt hat, huet den Nicki séng kënschtlech Oder entdeckt: en huet sech zimlech staark fir d'Molerei interesséiert. Dat wäer eng Affär gewiescht fir hien: Talent hat e genuch.

Wéi ower sollt en dem Papp, deen all Mount mat de Suën erausgeréckt as, dat bäibréngen? – iwwerhaupt nët!

Fir aus der «Boulette» eraus ze kommen, huet de Nicki doheem bäim Frunnes a séngem Wirsch ugefaang iwwer de Kascht, vun deem een de Mo wéi kréig, ze kloen, bis de Frunnes nach méi déif an d'Täsch gegräff huet, sou datt den Nicki privat ënnerkoum.

Vun deem Dag u wor d'Schoul dem Nicki schnuppegal: hie gung bei e Moler an d'Léier, an as mat deem iwwer Land gezun. Och huet en, zum Meeschter sénger grousser Verwonn-erong, en terrible Fläiss entwéckelt, gepuert mat enger gudder Portioun Talent. Sou koum et datt de Molermeeschter den Nicki a Kuren an d'Ausland geschéckt huet.

D'Joëre si vergaang, den Nicki huet de Wec fir no Heem nët méi dacks fond, a wann, dann héchstens fir ee Sonndeg.

Enges Daags ower, krut den Nicki e léiwe Bréif vun der Mamm, an se huet doranner den Nicki drénglech gebieden, dach fir dem Papp säi fof-zegste Gebuurtstag erheem ze kommen, dat géif de Papp bestëmmt ureg glécklech man.

Den Nicki, aus deem elo schons e jonke Mann vun iwwer zwanzeg Joër gi wor, a sech vum Papp sénge Suën gutt klede konnt, as heem gefuer. Kee Mënsch huet e méi kannt, wéi en duerch d'Duerf stolséiert as. Och de Frunnes a

säi Wirsch hun dee frieme Borscht vun enne bis uewe bekuckt: Wor dat do hiren Nuckes? – Dat wor dach éischter e Schmino aus der Stad!

D'Mamm war jo alt frou, fir den Nicki crém ze gesinn. De Frunnes awer huet säi Jéngelche vun uewe bis enne bekuckt, a séng Ac bloufe bei de blofaarwege Schong hänken. De Frunnes huet de Kapp gerëselt a gefrot: «Sin déng Féiss schons sou delikat, datt s de keng Liederschong méi kanns droen, wéi mir aner: muss et elo scho Samett sin?»

Den Nicki huet eng Schnëss geschnidden, wéi wann en Lësseg gesoff gehat hätt: «Dat as kee Samett, Papp», huet en zimlech vun uewen eraf geäntwert, «dat as Daim, wann cen Dech eng Kéier sollt froen!»

De Frunnes huet mam Kapp op an of gewénkt, wéi wann e wollt son: «T as an der Rei, mäi Jong, ech wëss Bescheed!»

Owes am Bett huet de Frunnes sech dat Gespréich nach eng Kéier duerch de Kapp goe gelooss, an as zu där Usicht komm, datt et nët schlecht kënnt sin, dee Borscht emol erëm un d'Aarbechte vu engem Bauerewiesen ze gewinnen; vläicht géngen em dann déi stater Naupe vergon. Gewëss – déi Studente-Flausen hu misen aus senger Bëls!

Muergens em fénnef Auer gouf d'Dir vum Nicki sénger Kummer opgerappt, eng Box an e Paltong vum Mätti koumen era geflun: «Opstoen, Liederhans, an zéng Minutte bas De am Stall – oder éinnerwec op d'Gare!»

Deen éischte Moment wollt den Nicki sech jo émdréien a viruschlofen, dann huet en un d'Mamm, an um Papp säi Gebuurtstag geduet, as opgestan, huet sech ugezun an as eraf an de Stall. De Frunnes war schons am Gaang ze sträichen an huet op de Gräf an d'Schubkar gewisen, dat huet geheescht: fänk un ze mëschten! Den Nicki huet versicht den Otem anzehalen an huet sech drugin, fir nëmme séier fäerdeg ze gin.

No e puer Minutte koum dem Frunnes eng Iddi. E stung op an as ganz genëschelt bei den Nicki getréppelt. No e puer Ablécker huet e gefrot: «So, Nicki, wéi as et, bas de schons gutt am Latäin?»

«Ma dat wëll ech mengen, Papp – ee mat de beschten!»

Dem Frunnes séng An hun ugefaang ze liichten: hat en et nët ëmmer gesot; säin Nicki géif eng Kéier eppes Dichteges! Mat grousssem Häerz huet en den Nicki gefrot: «So Jong, nëmme well et mech interesséiert: wéi heescht Mëscht op Latäin?»

«Dat as guer nët sou schwéier, Papp, dat heescht ganz simpel 'Mistius'!»

«Aahaa, soouu, einfach 'Mistius' – dat as jo wonnerbar – a wéi heescht e Gräf?» De Frunnes huet den Nicki gespaant bekuckt. Deen ower huet nët eng Grimmel getuddelt a gouf och nët fir e Su bleech am Gesiicht, wéi e geäntwert huet: «Gabellius', Papp!»

«Sou, sou, Gabellius! – nee, wéi as dat wonnerbar einfach –, datt ee fir esou eng Sprooch sou laang léiere muss, dat verstin ech ower bal nët!»

«Dat sin d'Verben, Papp, d'Verben, dat as dat schwéierst un esou enger Sprooch, verstecs De, Papp?»

«Nee, mäi Jong, dat verstin ech eben nët, ech hat schons Krämpes genuch, fir virum Krich (1914/18!) dat Däitscht zerguttst ze bekäppen. Awer, ech muss son, Latäin gefällt mir eenzeg gutt: wat heescht dann de Mond – zem Baispill?»

«De Mond heescht 'Mundus', de Kapp 'Iustus', de Kierper 'Corpus', e Bouf 'Figlius'!»

De Frunnes huet gekuckt, wéi en Eefalt, deen am falschen Zuch sëtzt, huet mam Kapp séng Zoustëmmong gewénkt, awer gemengt: «Dat do, dat as jo alt eppes, wat ee séier léiert, ower méi sele Wierder, wéi eng Drobier, wat heescht dann déi?»

«Ma dat as eng 'Rabellius', Papp!»

Dem Frunnes as eng Späicherlicht opgaang. Den do hat wëlles de Geck an de Spunnes mat him ze man. Fir säi Stater Nicki wor hien nëmmen e saudomme Bauer, deem een alles konnt verzielen, – deen nëmme gutt wor, fir all Mount mat de Süen eraus ze récken. Dem Frunnes as d'Rosereisoder am Kapp ugeschwoll, ferm huet en de Gräf an de Grapp geholl an dem verwonnerten Nicki zougeruff: «Mäi léiwe Figlius, wann s De elo de Mundus nët häls, dann han ech Der d'Gabellius iwwert de Corpus, dass De iwwer d'Rabellius op de Mistius flits!»

Nic. Angel

De Kläpper

Dat hei as ewell mäi siwente Patt Sylvaner. Méng Gedanke sin awer nach ëmmer kloer an d'Jalousheet doet nach grad esou wéi.

Déi zwee vis-à-vis maache wéi wann ech Loft wär. Si kucke sech an d'Aen an si pëspere mateneen. De Kläpper huet ganz ongenéiert séng Hand um Ginette séngem Knéi leien. Lucs hämelt hien hatt iwert d'Déck vum Been. D'Ginette léisst sech dat ganz einfach gefalen.

Ech bäissen op d'Zänn an ech schumme mech, well ech esou e Feigléng sin.

De Kläpper huet schwaarz gekrauselt Hoer an e Schnauz à la Erroll Flynn. Hic gläicht awer ouni Zwiwel dem Charles Bronson. Virgëschet hun ech héieren, wéi d'Ginette um Téléfon zu sénger Frëndin gesot huet: «Jo, stell der vir, e gläicht d'ermooossen dem Charles Bronson, an du weess jo wéi ech fir dee schwärmen.»

Um Dësch niewen dru sëtzt e groussen Här mat enger plakger Kopp. E liest d'Zeitong an heiansdo kuckt en eriwwer. En denkt bestëmmt: «Wat mécht deen Topert do bei deenen zwee Verléiften. Soll deen nët mierken, datt e stéiert?»

Dee blöde Plakapp soll sech ëm séng Saache këmmen. Ech hu méi hei um Dësch verluer wéi hie mengt. D'Ginette as schliisslech méng Fra. Méng Fra zënter bal véierzéng Joër...

«Gës de nach een?» freet de Kläpper mech.

Ech gin der Wiirtsfra een Zeechen. Si bréngt eis nach eng Turni. E Sylvaner fir mech, déi zwee drénke Gin-Orange. D'Ginette as beim drëtten, de Kläpper wärd der op d'maant ewell eng hallef Dosen ënner Daach hun. Vir-drin hat en eng Drëpp an e Mini.

«Maach du alt lucs, du weess jo, dass de fuere muss», hei elei, méng Fra huet anuecht geholl, datt et mech och nach gët.

Ech wëll soen: «Lilo fuere mer geschwënn.» Déi zwee sin awer ewell crëm esou mat sech beschäftegt, datt ech fir si nët méi existéieren.

Ech versichen am Kapp auszerrechnen, wivill ech des Kéier nees ze berappen hun. Mat engem Groe wärd et kaum duergoen.

Ech weess jo, datt ech e Schlappschwanz sin. Wat soll ech maachen? D'Ginette crausgeheien? D'Schedong areeche? De Kläpper kalbiddeg ëmbréngen? O, dat géif ech mat Genoss maachen. Ei, wat géif dat gutt doen, sou fest wéi ech kann, en an dat poukegt Gesicht ze schloen.

Wat soll d'Ginette nëmmen un em fannen? O.K., 't as en aneren Typ wéi ech, méi haart, méi brutal, méi männlech, e richtegen «Dur». Do kann ech him d'Waasser nët reeche. Mä duerfir hun ech awer eng zimlech gutt Plaz op der Banque. De Kläpper schafft näischt. Gëschet huet en ugin, en hätt eng Bommen-affär lafen. Nach e puer Wochen, da wär alles perfekt.

Bis dohi muss ech fir säi Gedréng a säi Gefëmms opkommen. Als Merci versuergt a begléckt hie méng Fra.

Et as ellen, wann ee kee Courage huet, a wéi deet et och, well ech si jo nach frou mam Ginette, trotz allem.

Elo hieft de Kläpper sech. Olala, en huet ewell e kräftege Spirtommes. En huet déck Schwiregketen, fir d'Dir vun der Toilette ze gero-den.

De Plakapp kuckt ëm no. «Majo», seet en a laacht eng Grimmel.

«Dat ka jidderengem virkommen», son ech, well ech sécher sin, datt hien och iwwer mech laacht. Ech mierken, datt méng Zong nët méi riichteg rondgeet.

D'Ginette micrkt et och: «Du wäers jo nach amstand sin, eis ganz heemzeféieren», seet hatt.

Ech gin op eng Kéier tockeg: «Wie seet dann, datt ech heemfueren. Ech fucen op Waldbëlleg eng Partie Kele maachen.»

«Du hues se nët méi all», mengt d'Ginette. Elo wou de Kläpper nët derbäi as, hun ech Courage. «Wie ka mir verbidden eng Partie Kele maachen ze goen, du vläicht? Hei, de sympatheschen Här geet bestëmmt mat. Monsieur, seet et iech eppes fir mat mir op Waldbëlleg Kele spillen ze goen?»

«Et deet mer leed», seet de Plakapp ganz frëndlech, «mä leider muss ech de mëtteg schaffe goen.»

Et gefällt mer, dass den Här dat sou kollegial seet.

Hci, elo kënnt de Kläpper crëm. En as, wann ech gutt gesin, eng Grimmel bleech ëm d'Nues. E kritt d'Kéier nët richtig a stéisst widder dem Plakapp säin Dësch. D'Glas fällt ëm, de Wäin leeft iwwer den Dësch an de Plakapp kritt eng Sendong op de Schous.

«Lit wär vläicht ubruccht «Pardon» ze soen», seet e ganz roueg.

De Kläpper drët sech ëm: «I lues du eppes gesot, Männi?» den Typ äntwert nët. De Kläpper wackelt zrëck bei den Dësch: «Ech hun dech eppes gefrot, Männi», lallt en a stäipt sech mat zwou Hänn op den Dësch.

«Zéi dech zrëck» seet de Plakapp. Séng Stëmm as lues awer streng.

«Elo gët et spannend», denken ech a genéissen dat Gefill. De Kläpper steet do ze wackelen. Deen anere kuckt e vun ennen crop a bléist ëm den Damp vun der Zigar an d'Gesicht.

Du gong et op emol ganz séier. De Kläpper gräift nom Typ sénger Kravatt. Bis dru kënnt en awer nët.

Et gong flitsch-flatsch, et huet eng Kéier geknäscht an duerno gekraacht. De Kläpper huet dem Charles Bronson nët méi eeschtlech geglach, wéi en do ënnert dem Dësch loug. O, wat deet dat schlau.

D'Wiirtsfra stong scho parat: «Lraus hei», rífft se, «eraus an ni méi cran». Si stéisst mam Fous nom Kläpper.

Dee brauch eng gewëssen Zäit, bis e séng Glidder zesummegeraaft huet. Duerno

wackelt en, ouni e Wuert ze soen, zur Dir craus.

Dat sin elo zwou Wochen hir, an de Kläpper huet sech nët méi an eiser Géigend gewisen.

D'Ginette schéngt sech guer näischt draus ze maachen, an hien nët ze vermessen. Natiirlech sin ech dem Plakapp dankbar.

Allerdéngs hun ech an der Lescht den Androck, wéi wann d'Ginette elo géif fir Typen à la Telly Savalas schwärmen.

Nic. Angel

Kailercher

T'gët Fraen, déi hu grad wéi s Du
blo An sou wéi eng Veilchen,
mä wien huet dann derniewent nach
a jiddfer Bak eng Kailchen?

T'gët Fraen, déi hu grad wéi s Du
eng lackleg Zockermailchen,
mä wien huet dann derniewent nach
a jiddfer Bak eng Kailchen?

T'gët Fraen, déi sange grad wéi s Du
bal wéi eng Nuechtegailchen,
mä wie kritt da beim Sangen nach
a jiddfer Bak eng Kailchen?

Ech hun, Du hues et nët gemierkt
Dech d'lescht bekuckt eng Weilchen,
du hätt ech Dech sou eeschtlech gär
gekësst op jiddfer Kailchen.

Josy Ourth

Den Här Direkter

Wéi gewéinlech, jidder Sonnden, nomëttes, sëtzen zwéin al gutt l'rënn nach aus hirer Studentenzäit, gemittlech beieneen ze patschen an ze dideleg bei engem gudde Pättchen. Allebéid sou an déi fofzeg, op der selwechter Schmelz, den een, den Här Stein, Jonggesell, als Direkter, den aneren, den Här Stoves, Witmann, als Architekt. Zwéin Hätzkäpp, déi sech komescherweis meeschtens weinst enger Efallgekeet an den Hoer leien, wat ower glat nët verhënnert, gaangs drop nees wéi e Kopp an en Aasch mateneen ze sin.

Den Här Direkter hieft d'Fläsch – cidel, nondijhabelnachmol. Waart, ech hun nach eppes Extraës am Keller. Du wärdst dech wonneren. – Maach, datt et wouer as. – Ech si gaangs crëm.

D'Siss, dem Direkter séng Stéifschwëster, eng eler Persoun, gescheed, kënnt eragehippt, an engem Äifer zum Architekt. – Ech halen dat nët méi aus. En Tyrann wéi en am Buch steet. – Wat as da geschitt, Joffer Sisi? – Wat sin ech da fir en? Eng hondsgewéinlech Mod, séng Schonglomp, d'Schaffpärd. Kee Merci, kee gutt Wuert a féil ech vu lauter Middegkeet em. – Maacht Iech näischt draus. – Wir ech nët esou al, ech géif mer direkt eng aner Plaz sichen. – Ech kennen en. Baussen de strenge Riichter, egal mat wicm. En Tip, deen ëmmer recht huet, kee Widdersproch verdréit. – A mat sou engem Ekel, dee weider näischt an der Klatz huet wéi séng Eisen, sai Bëtong, muss ech zesummeliwen. – Bannenzeg ower, lauschtet gutt, ënnert enger haarder, rauwer Schuel, ob Dir et gleeft oder nët, mëll wéi Botter. – Dir donkt mech lachen, Här Stoves. – Loosst mech gewäerden, ech schwätze nach haut mat em, da wärde mer gesinn. Den Direkter iwwerdeems era mat enger Fläsch, zum Siss an engem strengem Toun. – Wéi, a wat méchs du hei? – Lich gin, ech gin. – Ech mengen ower och... – Du kënns alt e bëssel-

che méi frëndlech si mat dénger Schwëster. – Et ka frou sin, datt ech mech sénger erbaarmt hun. – Erbaarmt? – Wéi säin eegne Mann sech duerch d'Bascht gemaach huet. – Sief nëmme frou, datt s de sou eng dichteg l'leef hues, déi der dain Haus an der Riicht hält. – Ma dofir gët et jo och bezuelt, wat eng. An de Kascht kritt et och nach extra. – As dat alles? – Wat häss de da gären nach méi? – E gutt Wuert, e bësse Wiermt, dat kascht dach, mordjéft, nët des Däiwels. – Du bas gutt geroden. – Sérieux, wat géifs de man ouni déng Schwëster? – Fir d'Geld kritt een alles. – Ower keen Dénsgschmeedchen, wat et bei dir aushält. – Chef as Chef a wou keng Autoritéit, keng Leeschtong, mäin deiere Frënd. – O, am Büro fäerten se dech wéi d'Feier, ziddere vun Aangscht, wann se dech am Gank héiere kommen, as mer gesot gin. – O, wann se mech fäerten, dann nëmme well se eng geliwwert hun. – Als dain ale Frënd gin ech der dee gudde Rot, looss déng Leit gewäerden a këmmer dech nët em all Klenggekeet. – An ech als dai beschte Frënd roden der, verwinn déng Beamten nët, well soss bas de verkaaft. – Jiddedfalls hun ech bis haut fond, datt ec mat engem gudde Wuert méi errecht wéi wann s de mat der Fauscht op den Dësch géifs schloen! – Ech weess, dir sid jo allegueren ESOU dichteg. – Wéi mengs de dat? – Zeechent Fassaden aus lauter Konschten an 'Tricken a mir aner kënnen ons de Kapp zerbrëchen fir datt är beriimt Fantasieprodukten der Wiirklechkeet standhalen. – Lo gët et ower duer. – Moolt Billercher mat Männercher, Bäm a Wollécke mat Villercher an un d'Haaptsaach gët nët geduecht. – An dir Häre Statiker klaakt engem kalbliddeg eng Dunn matzen duerch de Living, ob et dem A gefällt oder nët as iech sou laang wéi breed. – Ma dir Hären Architekter sid mol nët amstann eng hongreg Putter auszerechnen. – An dir Hären Ingenieure bréngt mol nët en hong-

regen Detail vun enger hondsgewéinlecher Fënster fäerdeg. – Jeje, dir knäipt jo allegueren aus de Bicher, aus den Zäitschrëften a wie weess wouraus nach. – A wann een eemol är Berechnongen ënnert d'Lupp héil, da géif et schéi gin. – An ech kennen nët en ecnzege Devis vun iech, dee gestëmmt huet a vun engem Termäin wëlle mer schons gur nët schwätzen. – An dir pucht op d'Käschte vum Client Eisen an äre Bëtong wéi wann et fir eng Festong wir. – An dir loosst d'Entrepreneuren an d'Handwerksleit roucg viruwurschtelen, jhenciert iech iewel kee Fatz, hannenrëm gewëss Prozeentercher an d'Täsch ze stiechen. – Eng Gemenghet! – O, ech weess nach méi, mä léiwen. – Du bas mä Frënd nët méi. – Wéi s de wëlls. (d'Siss an der Dir, an enger Wut zu séngem Brudder) – A mech hues de fir d'lescht hei gesinn a misst ech heesche goen. – Dir gitt mat MIR, Joffer Sisi. – O waart, du gës nach eemol sou kleng, datt een dech nët méi gesäit, dat profezeien ech dir, déng al an topeg Schwëster.

.....

Eng joërlang Frëndschaft as an d'Bréch gaangen. Schro Deg fir den Här Direkter. Kee Schlof, keng Rou, gesäit matgeholl aus, schréckt wéi gejet hin an hier a séngem Büro op der Schmelz, mat Momenter mat engem Gefill vu Rei a Verdross, dann nammels den Alen, stur, verbass, klatzkäppcg. (Et gët lues geklappt un d'Bürosdir). Den Direkter sëtzt um Schreifdësch, de Kapp gestäipt a stuerkt vru sech. "I' klappt nach emol, dës Kéier eppes méi haart. E réiert sech nach nët. Durop geet d'Dir lues op, de Kapp vun enger jonker, flotter Persoun luusst eran: – A wat heescht dat do? – Entschëllegt Här Direkter, ech hat geduecht, Dir hätt mech nët gehéiert. – Fir wat as et? – Könnt ech vläicht e Wiertche mat Iech schwätzen, Här Direkter? – Wat hätt Der da gären? – Ech si komm wéinst där Annonce an der Zeitong. – Wéinst där Plaz? – Sou as et, Här Direkter. – Huel mir et nët fir iwwel, datt ech éinescht méi haart geschwat hun. – O, ech bidden Iech, Här Direkter. – Verstitt, et huet een alt säi Misär. – 't gesäit een Iech et of,

Här Direkter. – O, wann Der alles wéisst, méng léif Madam. – JOIFFER, wann ech glift, Här Direkter. – Entschëllegt, Joffer. – DE LA ROSE, Här Direkter. – Verstanen. – Spaant mol e bësselchen aus, Här Direkter. – An d'Aarbecht, Joffer de la Rose? – Dir musst Iech schounen, Här Direkter. – Wéini? – Denkt un Är Gesondheet, Här Direkter. – Keng Zäit. – Dir musst Iech versuergen, Här Direkter. – Zur Saach, Är Lounuspréch, Joffer de la Rose? – Do loosson ech Iech gewäerden. Här Direkter. – Ech verstin Iech nët. – D'Haaptsaach, wann Der mat mir zefridde sid, Här Direkter.

.....

Nët ze glöwen, wien hätt dat geduecht? E Wonner? Dee stolzen Här Direkter, stënterlech wéi ëngewieselt. E Glanz vu Jonktem a Liewensloscht a séngen Aën. Wéi as dat méiglech, wat as geschitt mat em? Zanter weini? Zanter där neier Hellef bei em dohem? E Framënsch, attraktiv, scharmant, mat engem gelungene Lächelen. Kee Wonner, datt den Här Direkter, deen ni eng richtig Léift huet kannt, lues a lues an eng Situatioun geréit, aus deem et kee Pardong gët.

.....

Se sëtzen nees beieneen, gence wéi fréier, den Architekt Stoves an den Direkter Stein, an enger friddlecher, hämeleger Stëmmong. Derbäi dës Kéier, d'Siss, dem Direkter séng Sëscher. – Wann ech elo drun denken, o Gott, o Gott, e Sklav an de Kloë vun engem Vampéier, en Direkter, en elere Mann, ouni Wellen a Verstand, ouni Kraaft a Widderstand, Stolz an Éier. Schrecklech! – (d'Siss) Eng Louder, déi et nëmmen op eler Hären, déi eleng stin, ofgesin huet, apaarti där mat Mënz. – (Stoves) Schwamm driwwer, an elo sëtze mir dräi gemittlech beieneen a loosson ons de Pättche gutt schmaachen. – Dank engem léiwe Frënd an enger daperer Schwëster, zwéin härelech Leit, deenen ech eemol wéi gedoen an déi mech erléist hun aus Schmot a Schan, mer de Wee gewisen, de Wee vun der Mënschlecheet, dem Versteedsdëmes, dem Respekt.

Albertine Alff

Zwee Gelungener De Roger an de Jhemp

J: Gudde Mucrgen, wat bas du *agepokelt*, hues du dir d'Snuddel erkaalt?

R: Domm Fro, ech hun de Schnapp. *Braddel* nët sou vill, komm mir spille *Stoppjes* ... nee, léiwer mat de *Jicken*, soss erkalen ech mech nach méi.

J: Ech hun awer keng *Miirwelen* hei; mee ee *Kewerleke*, kuck, dee loosse mir an enger *Kaul* am Sand *krabbelen*.

R: Dat aremt Déier, du dees mech *baschte* mat dénge blöden Iddien.

J: *Souer* nët ëmmer a maach eng *Fur*, da gesäis du, wéi dee *buddelt* a *struewelt* fir fort ze kommen.

R: Ech géng awer léiwer mat der 'Trotinett fucron, hei as si, an zu zwee geet et méi *schëtzig* ...

J: Jo, du weess nët wa's du wëlls, 't as fir op de Bam ze *klammen*. Ech kennen dech dach gutt, du léiss et *luppen*, dann *trëlle* mir donidden op d'*Binett*.

R: Ech gesinn, du hues haut ee *kriddlegen* Dag, ëmmer *knouters* du. Jhemp, du hues schons den *Dadder* ir et ugeet, komm Courage!

A lass geet et, ënnen um Trottoir fiirt d'Marianne *boufreg* mat sénger neier Poppekutsch. Déi zwee sausen ...

J: Pass op, du *Blani!!!*

R: A wat as! Der Joffer *rappen* ech en passant d'Kutsch aus der Hand an dann héiere mir eng schéi *Pinscherei*.

J: Maach méi lues, du fiirs sou *beseleg* haut, wann e «Jhemp» kennt, as et aus mat der Course. Ech gesinn och näischt, *druddel* déng *Schärp* méi fest em den Hals ... So, Rosch, kuck, däi viischt Rad as jo *wësch*, dat deet (lo *tuddelen* ech och nach) geet nët gutt aus bei deer Vitesse.

R: 'T' as jo nët kapott, an ech sin e «Profi», ech hun de Giddo fest am *Grapp*.

A *slupp* leien déi zwéi schons am Gruef. D'Marianne jéimert, de Jhemp blutt an de Roger geet séier ee *Komp* mat kalem Waasser sichen, hie plätscht a plätscht ...

J: Hal mol op, 't blutt nët méi, ech gi jo ganz naass, mee et bleift eng *Knupp* a bal wirc mir de *Rambeli* erof geflun. Ech bann mir e *Schnappecht* drëm, da geet et erëm!

R: Mec, nonditripp, méng Trotinette as *futsch*. Wat mécht mäi Papp lo een *Zodi*! Do gët et der an nët nëmme mat der *Méckebaatsch*, o jee. Komm mir maachen ons duerch d'*Bascht*, nëmme nët laanscht der Nopesch hir Dir; do steet si schons mat hiren *daacksege* Been an hirer *Kuebennues*, ech kann si nët leiden, si as keng *Bong*, *klaatscht* alles ménger Mamm, an ech ...

J: Lo hun ech awer d'*Flemm*, du bas haut esou *ondugen*, 't as nët mat dir eppes l'ottes ze spille. Ech gi lo e *Maufel* iessen a kucken nach Télévisioun. 'Tschüss, sect ee jo elo!

R: Du bas och *kriddleg*, 't passt dir näischt an de *Krom*. Äddi, schlof gutt an dreem nët vun den *Dickelcher*, soss fälls de nach vum *Juck* ...

Nach e puer Wieder:

wudderen, wurschtelen, Romplen am Gesiicht, eng Knaus Brout, ech si paff, l'ixsping, motzen, eng Schlapp, eng Rapp, eng jauwen, dohi puchen, Jejomessen an de Been, gutt knacn, ee Kreesch, d'Midderchen hun, d'Schong hu mech fatzeg gedréckt, fuddelen, vum Lämmes gebass, ee Jabel, eng Bonzelt = Bonzel, eng al Brak, gaapsen, en Tomp halen, dat klawéiert, den Emer as eidel, ech maachen d'Spull.

Tessy Glodt

Dem «Jhangeli» säin Dram

Vu Bouneweg bis bei de Scheierbiere, iwwerall gesouch de «Jhangeli» frëndlech Gesiichter. Duerfir konnt e mengen, en hätt och nëmme Frënn op der Streck ... bis en enges Daags de Konträr erlieft ... am Dram ...

Eemol nuets am Schapp huet e jo nët en Nësstert vu wäitem héiren houschten a géingt säin Damp protestéieren! E muss wiirklech uerg krank gewiescht sin, de Bam – well en huet ëmmer méi lues geklot a méi schwéier geotemt! An dunn ... as e mat Karacho op d'Schinne gefall, dem Zuch vrun d'Rieder! De «Jhangeli» huet gebremst, gebimmelt a gepaff. D'Leit gouwen duerchernee gerëstelt, e Kand huet gekrasch. Mä e koum a séngem schlëmme Dram nët un d'Halen! D'Bremsen hu gedämpft a schrecklech gequitscht ... an dun huet et geknuppt! Lin Ziddre gOUNG duurch de Bam!!! An 1, 2, 3, huet en sech an en Ongeheier verwandelt!!! Séng Äscht krute grujheleg Fangeren an hun zu de Fënstren eragegraff. Aus den Nësse koume fett giel Raupen gekroch – 't war onheemlech!!!

Dem «Jhangeli» séng Frënn, d'Villercher, si vum Kaméidi erwächt. Si hun en zum Gléck nët am Stach gelooss! Se koumen d'Raupen oppicken!

Do krut de «Jhangeli» neie Courage. «Pass op, du verbrénns déng I'angren! I'ort, oder 't geschitt eng Katastroph: Op cemol brennt de ganze Bam ...», huet d'Loek gekäicht. Ëmsoss! Den Nësstert huet mat leschter Kraaft den Zuch zréckgedréckt: d'Waggoë si bal aus de Schinne gesprongen. D'Äscht hu gekréckelt ... krrriiiiiiii ... an éierewou huet en Hunn gekréint! Dovun as de «Jhangeli» erwächt!!! Wat war e frou, datt näischt geschitt war – an datt e wéi ëmmer am Schapp stoung. Mä en huet sech cesch Suerge gemat no dem Cauchemar! Soll säin Damp déi aarm Beem wiirklech krank man? Hoffentlech passéiert ni sou en Ongléck ...

Dat Ganzt war wéi eng Anong ... E puer Wochen duerno hat en uergt Wieder bei Uespeit en ctlech Beem entwurzelt an op d'Schinne gehäit ... 't ware gesond Beem. Spéider koumen nei staark elektresch Zich, mä 't koum aanren Damp, deen d'Beem krank mécht ...

De schwaarze Wee

Am schwaarze Wee
stung ech dacks als Kand
an hun der Baach nogekuckt
mat därem Waasser
se am Walzwierk d'Walze gekillt hun.
Déi Baach déi ëmmer gedämpft huet,
esou dass ech se e bëssche gefaart hun.
Do am schwaarze Wee
wou ech drop gewaart hun
datt d'Portal sollt op goen.
A Punkt zwou
d'Schicht eriwwer wor.
Stin och haut bei der Baach,
fannen mech nët méi erëm,
sichen nom Schlakentipp,
gesi bis an de Quartier
a froc mech,
wou Vergaangenheet bliwwen as.

Jeanmar Scholer

G. Rath

Den Zuch vu Kautebach an d'Stad hält nach eng Kéier virun dem Kruuchtener Tunnel

«Dajec, dann iess schon», sot d'Bomi zu hirem Enkel, dem Chris, e Jong vun 9 Jor. «D'Zopp schmaacht hei an der Stad grad esou gutt, wéi bei Iech am Éislek.» De Chris huet d'Zopp net erfro kritt. «Bomi, déng Zopp ass gutt, mee et ass eppes anescht, wat mech dréckt.»

Et war déi éischte Kéier, datt de Chris eleng mam Zuch an d'Stad gefuer ass. Hie war richtig stolz drop. Zu Méchela ass e Meedchen a sengem Alter an den Zuch geklommen an huet sech vis-à-vis vun dem Chris gesat. Dem Chris huet dat klengt esou richtig gefall, mee hien ass fir d'Baschten net ukomm mam Meedchen ze schwätzen. Den Zuch hat Fettelbréck passéiert, de Chris ass op senger Plaz hin an hir gerutscht, mee et ass him einfach näischt bäigefall. Hien hätt esou gär gewosst wéi d'Meedchen géif heeschen, ob hatt och géif an d'Stad fueren, wou hatt géif wunnen. Op emol, et wor virun dem Kruuchtener Tunnel, hun d'Rieder op de Schinne firchterlech gequitscht an den Zuch huet brück gebremst. D'Leit sin am Zuch hin an hier gerëselt gin, an de Chris ass op d'Meedchen gehäit gin. No engem leschte Ruckert ass den Zuch stoc bliwwen. D'Leit hu Kreesch gedon a sin erausgeklommen. De Chris huet net opgepasst, wat ägentlech geschitt war. Hien hat dat klengt gefrot, ob hien him net wéi gedoen hätt an du war hien u mat schwätzen. Hien ass alles gewuer gin, wat hie gär wosst. Hatt heescht Nadine, et ass aus der Stad an et war zu Méchela an der Vakanz. Bis an d'Stad hun di zwee matene geschwat, wéi d'Leit crém ageklomm waren an den Zuch virugefuer ass. An der Gare an der Stad huet de Chris d'Nadine aus den Ae verluer wéi hie vun der Bomi ofgcholl gin ass.

An elo konnt hie keng Zopp iessen, well hien esou een drolegt Gefill am Bauch hat. Hien huet no dem Nadine verlaangert. Zéng Telleren hätt hie kënnen iessen, wann hien d'Nadine viru sech gesinn hätt. Hien huet méi spët nach dacks un d'Nadine geduecht, an hien hätt hatt gär

erëm gesinn. Mee wéi dat alt esou geet, et ass ni derzou komm.

De Chris ass haut Papp vun dräi Kanner. Seng Fra ass net d'Nadine vun deemools.

Ieiandsdo kennt ee vu senger Jongen, well emol eppes net esou richtig geet ewéi se dat gär hätt. Dann tréischt hien se a seet: «Du wäers gesinn, den Zuch vu Kautebach an d'Stad hält nach eng Kéier virun dem Kruuchtener Tunnel.»

Méng Stad (fir Diddeléng)

Ech kann net fort,
se zitt mech ëmmer un,
et ass eng Léift déi net brécht.
Ewell do sin ech gebuer.

Tëschent verstébste Fassaden
a gréng Bëscher
hun ech als Kand gespillt,
si mat de Leit verwuesst.
Ewell do sin ech an d'Schoul gaangen.

Hir Vergaangenheet léisst mech net lass
an Dag fir Dag léieren ech bäi,
datt se bleift wat se ass,
hire gudde Kär net verléiert.
Ewell hei liewen ech.

De roude Buedem
hëlt keen ons ewech,
a wann d'Zäit alles ännert
ass méng Plaz hei.
Ewell hei well ech stierwen.

Jeannot Scholer

Aus dem Bicherbuttek

Mat enger Réigelméissegkeet sonnergläichen kommen déi dräi kulturell Zäitschrëften: *Les Cahiers Luxembourgeois*, déi den Nic. Weber nees erwächt huet an editéiert, dann *Nos Cahiers*, am Verlag vun der Paulusdréckerei an d'*Galerie*, wou de Cornel Meder derhannert as...

Eis Extra-nummer «*Ueter d'Jor*» vum Heng Rinnen as jo och gutt bei de Leit ukomm, zemol dofir, well se vill méi ausgebaut as gin. Si as och virgeschloen, fir an der Schoul ze liesen.

Eng *zweet Oplo* vum Guy Rewenig séngem «*Gemëschte Chouer*» as ugekënnegt, d'Buch hat vun alle Säiten eng gutt Kritik kritt; d'*éditions phi* gin am Hierscht dem Guy Rewenig säin drëtte Roman eraus: *Mass mat dräi Hären*.

Fir de 40. Doudesdag vum *Auguste Liesch* – c wor den 13. Mäerz 1949 gestuerwen – huet de Verlag Emile Borschette dat alles wat de Liesch geschriwwen huet nei crausgin. Et as en décke Band gin (454 Säiten), deen elo 2340 Frang kascht.

Déi honnertfofzeg Jor *Onofhängegkeetsfeieren* wiesselen sech of: et gi Monumenter ageweit, Steng mat enger Plack opgeriicht, et gi Bëmm geplanz, et gin historiesch-folkloristesche Lëtzich gemaacht, ounst emol vun deer grousser a schéiner Ausstellung um Lampertsbierg ze schwätzen.

Et sin elo awer och 125 Jor, datt cist Nationallidd «*Ons Hemecht*» fir d'éischt zu Lëtzelbréck gesonge gouf. Aus deer Ursaach hun déi Eitelbrécker deen Evenement mat der 150 Jorfeier verbonnen an eng grouss Feier mat historieschem Emzuch gemaacht, Feier, wou de Groussherzog Jean perséinlech derbäi wor. Eng Brochure iwwer «*Ons Hemecht*, 125 Joer Nationallidd» as fir déi Geleënheet erauskomm, déi dat alles wat mat der «*Hemecht*» ze din huet ëmfaasst, den Dichter

Méchel Lentz an de Komponist J.A. Zinnen gi virgestallt, de Programm vum Concert vum 5. Juni 1864 huet séng Plaz an der Brochure fond, deen Dag wéi «*Ons Hemecht*» fir d'éischt gesonge gouf, nieft vill Illustratiounen déi d'Onofhängegkeetsfeiere vun 1939 nees lieweg maachen.

Ënnert dem Titel «*150 Jor Onofhängegkeet*» publizéiert de «*Rappel*», d'Zäitschrëft vun der Liga vun de Lëtzebuurger Prisonnéier an Deportéiert eng Extranummer, déi fir jiddereen eppes auszesoe weess. Se kann iwwer de Postscheck 1457-02 vun der LPPD bestallt gin (300 Frang).

Ernimme mer an deem Zesammenhank e Buch aus dem Verlag Emile Borschette, L-7640 Kréischnech, «*Luxemburg nach dem Kriegsturm*» dat als Fortsetzung vun «*Luxemburg unter dem Hakenkreuz*» zielt.

Vum Gilbert Trausch as an dem St. Paulus Verlag (Lëtzebuurger Wort) ewell an enger neier Oplag säi Buch «*Du Particularisme à la Nation*» erschéngen.

En neien ASTERIX as och do: *Den Asterix bei de Belsch*, dee fir 295 Frang iwwerall ze kréien, an nees vum Lex Roth iwwersat gin as.

Nei as och eng aner flott Billergeschicht fir Kanner: *De verschlofene Kinnek*, déi vum Gast Zangerlé op Lëtzebuergesch iwwersat as gin. Präis 270 Frang.

«*Dräizéng aus der Hatt*» titeléiert sech en neit Familjebuch vun der Action Familiale et Populaire, dat ënnert dem Protektorat vum Kulturminister a mat dem Mäzenat vun der BIL crauskomm. Et sin 13 Seercher déi an d'Lëtzebuergesch gesat si gi vum Fëny Estgen, Fränz Frising, Lex Jacoby, illustréiert vum Germaine Bouchard, Drock St. Paulus-Dréckerei. Dovu gët et och eng Cassette.

Op kee Fall soll dem René Kartheiser, eiser treister Mataarbechter ee vun «*Eis Sprooch*»,

säi Buch vergiess gin, dat en 20 Jor no séngem: éischte Buch erausgët an den Titel huet: «20 Joër duerno». Et kascht 780 Frang, Postscheck vum René Kartheiser, Konter, 22459-52.

D'Sprooch- a Folkloresektioun vum Institut Grand-Ducal leet eis eng *Geographie der Luxemburger Familiennamen* op den Dësch. Se baséiert op der Vollekszielung vun 1933 a seet engem wat fir, wou déi an déi Familienimm dohcem sin, wou et deer am meeschte sin kann een aus de Kaarte vum Heng Klees op ee Bléck gesinn. Et kascht 1600 Frang an as an de Bicherbuttécker wéi an der Sproochsektioun, 5 Bredewe, Lëtzebuerg ze kréien. Postscheck 8776-46.

Sou ganz laang as den *Dictionnaire Francais-luxembourgeois* vum Henri Rinnen nach nët eraus an et gët bis elo nach ganz vill derno gefrot, wéi et aus de Bicherbuttécker heescht. Präis 1650 Frang, ronn 1300 Säiten. Ling gutt Rezensioun dervu wor am «Lëtzeburger Journal» vum Henri Muller den 29./30. Abrëll 1989, deen och verschidde kritesch Froen opwerft.

Vum Jean-Michel Treinen as de Gedichtband *Wou d'wäiss Mais Schlittschong fueren*, 87 Säiten, deen an dem Verlag OP DER LAY, 2 OP der Lay, L-9650 Esch-Sauer erauskomm. Präis 320 Frang. ISBN 2-87967-002-0. Do sin nach erauskomm: Golo Steffen: Congé. Prosa. 360 Frang; Rolp Ketter: Auf der Unglückswiese: 340 Frang.

D'Editioun phi, B.P. 66, Iechternach bréngt engt Amphitheater-Spezialheft fir dat e ganze Koup Mataarbechter Artiklen geliwwert hun. Et gin 150 Jor Theater a Lëtzebuerg beschriwwen, dat och den Titel vum Bändche vun 190 Säiten as. Et misst all Theaterfrënd intresséieren; Präis 300 Frang.

An dann déi sëllege Publikatioun fir 50, 100, 150järeg Jubiläen. Do hätte mer emol eng vum Gesank vum Holler-Bënzelt-Bredelt, wou nieft de gewéinleche Virwierder vun den Notabilitéiten (Minister, Buurgemeeschter, President) de Präsident vum dem Gesank, J.P. Rinnen, d'Liewen aus denc 50 Jor an der Bënzelter Sprooch verzielt. (ill.; 40 Säiten Text vun 108 Säiten)

50 Joër Lëtzeburger Guiden as dann eng aner Publikatioun, déi ganz vill Artiklen iwwer d'Guiden a Guidissem zu Lëtzebuerg, mat vill Illustratiounen, bréngt, un deem eisen ærdege Comitésmember, d'Joffer Monique Hermes matgeschafft an de Jean Welter Fotoë bäigesteiert huet. (158 Säiten)

60 Jor as Gaart an Heem Réiserbann al gin, déi sech ugebueden hun, fir eng illustréiert Brochure erauszegin an deer den Éierepresident Pierre Ewert munnech Intressantes erzielt vun deem wéi et fréier wor, un al vergiesse Lëtzeburger Lieder erënnert, vun en etlech och d'Wierder nach weess. Et gët och nët vergiess iwwer hire bekannte Fotograf Edward Steichen eppes ze soen, deen de 27.3.1879 zu Béiswéng gebucren as gin, gestuerwen 25.3.1973. De 4.6.1984 gouf op der Kiirchplaz zu Béiswéng e Gedenksteen opgeriicht. Séng bedäitend Ausstellung (Family of Man) as elo definitiv zu Klierf am Schloss. (130 Säiten)

Vun de Jubiläumsfeieren an hire Publikatiounen verdéngt déi vu «Bauschelt, Bauschelt a Syr vu gëschter bis haut» e Luef. Dat schéint gebonne Buch mat e sëllege Illustratiounen as fir déi 50 Jor vun der Musek erauskomm. Op 748 Säiten as d' ganz Geschicht vun denen dräi Dierfer (mat hirer beriimter Famill de Busleyden) nieft deer vun der Musek beschriwwen. Fir e Geschichtsfrënd, apaart aus deer Géigend as et eng Publikatioun, déi en onbedéngt misst hun. Mir hun d'Artiklen vum H. Rodesch a Bauschelter Sprooch apaart gefall.

Ernimme mer dann awer nach déi Bicher vun de Pompjé vum *Hengescht-Kaalber* fir hir 75 Jor an un déi vun *Ueschdrëf* fir 125 Jor.

Nenne musse mer awer och wéingestens dat vun 100 Joër Betebuenger Dekanatskiirch – 100 Joër Betebuenger Kiirchekouer, e schéint, illustréiert Buch mat geschichtlechen Artiklen, 280 Säiten, dat fir séng 750 Frang nët ze deier as.

Als lescht an eiser Bicherrevue sief dat vum *Monument du Souvenir vu Märel*, 1989 am Joër vun der 150 järeger Onofhängegkiet vu Lëtzebuerg crnimmt. Op denen 204 Säiten as alles op lëtzebuergesch beschriwwen, wat zu Märel mat an em de Krich ze doen hat, et sie-

wen Ëmgesidelter, Zwangsrekrutierter, den Aarbechtsdéngscht, d'Kazettler... Et as c Buch, dat eise jongen an ewell méi elere Leit sect wat et mat deem onseilege Krich 1940-45 op sech hat... Erënnerongen, Erliedtes. En Zeien, no Joren, vun deer Zäit aus eiser Geschicht.

D'Lëtzebuerger *Guiden a Scouten vum Wuermeldéngen* fueren dëst Jor (1989) mat hirem Theater-spille virun an hun dofir eng schéi kleng Brochure erausgin, déi iwver dat gewéinlecht erausgeet vun deem, wat ee gewinnt as. Si kënnegen net nëmmen hiren Theater un, mee se zielen och op wat se vun 1976 bis haut ewell opgefëiert hun. Do dernieft bréngen se nach Gedichter déi iwver den Theater gin, sou: Den Theater as eist Liewen vum Felix Schaber a Pol Pütz, Am Theater vum Willy Goergen, De Kasperlek vum Pir Kremer, Den Applaus vum Jhemp Rollinger. Et gët op d'Nationalfeierlechkeet vun dësem Jor higewisen, erënnt gët un d'Lady Baden Powell, un de Professor Nic Hein (Jos. Scholtes-René Muller) an den 21. Band vun de Wormer Muselbécher «D'Patrëiner vun de Guiden a Scouten», deen dëst Jor erauskënnt kënnegt de René Muller un. Dec Band kascht 500 Frang an et kann een clo ewell bestellen: Wuermeldénger Guiden a Scouten, Postscheck 81072-77, Spuerkeess 9400/6410-4. Raiffeisen (Caisse rurale) 1194/596. – Déi kleng léif Brochure as fir deen, dee sech fir Theatergeschicht intresséiert, sécher e wëllkommene Bäitrag.

75 Joër Chorale Municipale, 25 Joër Minettssrousen. Schëfflëng 1989. Imprimerie Moulin, Lëtzebuerg. 167 Säiten, illustréiert, och faarweg. Erausg vum der Chorale Municipale an de Minettssrousen Schëfflëng. 21x15.

Et as engem eng apaart Freed duurch dat schéint Buch ze bliederen, dat zesoe ganz op lëtzebuergesch verfaasst as. Dat geet u mam Kulturminister Robert Kripes sénger Adress: Haalt fest zesummen! 75 Joër Chorale a 25 Joër Minettssrousen vum UGDA-President Roger Diederich, de Chantons amis, chantons en coeur... vum President G. Gliedner; op franséisch sin déi vum Buergermeeschter Nic Frisch an dem President vun de Minettssrousen Willy Geib. Et blicdert een da virun

duurch d'Opstellung vum de Kéier mat hire Comitéen, de Sänger (mat Foto) an et kënnt een op de schaussege Bäitrag vum Dirigent mat sénge Gedanke virun enger Prouf. D'Chronik vun der Chorale Municipale vun 1964 bis haut (1964 haten se 50 Jor gefeiert) dann d'Geschicht vun de 25 Joër Minettssrousen. Ernimme mer och d'Artikle vum Guy de Muysen a Jean Hansen, déi op d'Feierlechkeet vun 1989 hiweisen an op de Brauch vum Sangen ëm Neijooschdag, 1989 fir déi 27. Kéier, vum Erni Hirtz.

Wat een nu selen an deem Moss an esou enger Brochure vun de Gesellschafte fënt, dat as eng Theaterchronik, déi de Gilbert Gliedner chronologesch opgestallt huet. Op ee Bléck weist engem eng Lëscht déi opgefëiert Theaterstécker vun 1925 bis 1989, souguer feelt eng Lëscht mat den Nimm vun den Akteuren aus de Joren 1971 bis 1989 net. Esou Theaterchronike felen zimlech urterall an et wir gutt, wann all déi Veräiner a Gesellschaften, déi Theater spillen, dat emol eng Kéier géife maachen, si géifen domat wichteg Ënnerlage fir d'Geschicht vum Theater, dem Duerf-, Stadtheater hei am Land bréngen. E schéint Buch, dat déi Schëfflënger fir déi 75 Jor erausgin hun, dat sécher säin Intressen op der Plaz an doriwver erausfanne wäerd.

Schmit-Weber, Elly: Schwätz mat déngem Papp am Himmel. Gebietbuch a Lëtzebuerger an däitscher Sprooch fir grouss Leit a fir Kanner. (ill.; 98 Säiten; 21x15; Plastikëmschlag. Präis 350 Frang plus 40 Frang Porto.) Ze bezuelen op de Postscheck vum Schmit-Weber Lilly (6911 Rued-Sir) No. 6867-77. Et as c Buch mat zäitgeméisse Gebieder, wou d'Madame Elly Schmit-Weber d'Texte geschriwwen huet, d'Grafike si vum Nico Maria Klein, Melodie vun de Lidder: Gritty Weydert-Kariger. Virwieder: Marianne Kawohl, Freiburg i. Br., Milly Thill, Jean Jacques Grosber, Lëtzebuerg, Nico Maria Klein, Rued-Sir.

Mam Papp am Himmel schwätzen, Vertrauen zu him hun fir all dat Dagdeeglecht, iwver dat wat an der Welt zum Onwee as. Mat einfache Wieder weist d'Madame Elly Schmit-Weber wéi dat geschéien a wéi een et maache kann, fir «ganz perséinlech mat eisem Papp am Himmel schwätzen ze kënnen». hr.

Nei Cassetten a Placken.

D'lescht Jor koum eng MC Cassette op de Maart mat 28 Lëtzebuerger Lidder (Ausschnët aus Placken, déi d'Firma Edy Noël viru 25 Jor erausgin hat an Opnamen aus dem Radio opgehall mam Radios- Orchester a mat Piano), Produktioun LUX-SOUND. D'Cassette dréit den Titel «FRËNNERONGEN», et sangen Josette DOLMER, Sopran a Venant AREND, Tenor. Déi Cassette as ze kréien am Geschäft vir 495 Frang oder duurch Iwwerweise vu 440 Frang op d'Adress: Venant AREND, 5, Bricher-Strooss, L-7481 Tënten (Tuntange).

Eng *nei Cassette* mat 35 Lidder as an denc leschte Méint opgehall gi mat de Sänger Hédy Wisofsky, Sopran, Venant Arendt, Tenor, Henri Oswald, Bass an de verenegte Kéier vu Bartréng, Clausen, Stengefort/Klengbetten, Tënten an Zéisséngen; begleet vun Radios-Orchester an um Piano vum Fernand Jung. Titel: *Wat d'Hemecht as*. Ze bestellen op d'Adress wéi virdrun.

GOLLO: 60110. Dem Robert Gollo Steffen séng nei Plack huet ganz vill mat Zifferen ze din. Et as déi 4. Laangspillplack op Lëtzebuergesch, déi heen crausgët. No «Du méisst lo ufänken» (1980), «Ka komme wat wëllt» (1982), «E Bild vun engem Mann» (1985) kënnt lo «60110» (1989). Laang as se wirklech, well si dauert 54 Minutten. Sou eng Längte si fir Placke réischt duerch de Compact Disc méiglech gin, an duerfir gouf och dës Form gewielt, fir d'Musek de Leit méi no ze bréngen. Wien nach kee Compact-Plackespiller huet, kann et och op enger Musicassett kréien. Och do as fir eng gutt Qualitéit gesuergt, well et as extra Chromdioxid-Tounband geholl gin an Dolby-Rauschënnerdréckung dropgesat gin. D'Opname goufen am Studio Linster mat Computermix digital opgeméisch, fir déi beschte Tounqualitéit ze erreechen.

De Compact Disc an d'Musicassett sin an all guddem Schallplackebuttek ze kréien. Et kann ee s'och heemgeschéckt kréien, wann ee 695 Frang fir den CD oder 450 Frang fir d'Cassette op de Postscheckkonto 89095-49 vun Op der Lay, L-9650 Lisch/Sauer iwwerweist.

Dat anert Lëtzebuerg

Dat anert Lëtzebuerg,
as do,
wou ni en Tourist sech verleeft,
vläicht just do,
hannert groc l'assaden,
wou eng Famill op hire Papp waart,
op hire Papp
den Owes mat de Kanner spillt,
se op säi Schouss hält,
mat hinne séngt,
awer just nëmmen do,
déif am Süden,
wou ons Schmelze stin,
an eng Famill drop waart,
op hire Papp,
op hire Papp dee beim Héichuewe schafft,
op de Papp deen sech freet fir heemzegen
a fënnel Minutte virun Linn vu sénger Schicht
dout leic bleift.
Dat anert Lëtzebuerg,
as do,
wou Geschicht nach nët geschriwwen as,
vläicht just do,
wou mer denen nach nët Merci gesot hun
déi onse Räichtum geschafen hun.

Jeannot Scholer

D'Gerichtskräiz vu Beesslek (1595). En Zäien aus aler Zäit.

Wat huet d'A.L. bis elo erausgin?

Mir kënnen nach offréieren:

d'Zäitschrëft «Eis Sprooch»

No 1 1972*	30 F	No 14-1982	70 F
No 2-1973	vergraff	No 15-1983	70 F
No 3 1973	vergraff	No 16 1984	70 F
No 4-1973	vergraff	No 17-1985	70 F
No 5-1974	vergraff	No 18-1986	70 F
No 6-1975	vergraff	No 19-1986	70 F
No 7-1976	vergraff	No 20 1987	vergraff
No 8-1977	70 F	No 21-1987	120 F
No 9-1978	70 F	No 22 1988	120 F
No 10-1979	70 F	No 23-1988	120 F
No 11 1980	70 F	No 24 1988	120 F
No 12-1981	70 F	No 25-1989	120 F
No 13-1981	70 F		

*) Facsimilé, Ried vum C.M. Spoo 1896

d'Extra-Serie

No 1 De Rick, 2. Oplo am Drock vum René Kartheiser	50 F
No 2 «Ueter d'Jor», 2. kompletéiert Oplo vum Heng Rinnen	150 F
No 3 Stuelen (Modeller) fir all festlech an aner Geleënheten, eis Uertschaftsnimm, Menuen, d'Schreifweis asw.	90 F
No 4 «Grouss Vakanz» Theaterstück vum Pol Greisch	80 F
No 5 «Vu Wëllef, Afen, Quetschen a Kannen» Concours 1984	300 F
No 6 «Dem Pränz Muttwëll séng Rees an d'Mäercheland» e Märchespill vum Edith Roeder, mat der Musik vum Louis Beicht, an d'Lëtzebuerger iwwersat vum Robert Siuda, Illustratiounen vum Pél Schlechter	300 F
No 7 «Kuutzgeschichten» Concours 1986	90 F
No 8 Klenggeketen vum Robert Siuda	90 F
No 9 De Kapp an de Stärren vum René Kartheiser, gebonnen	465 F +35 F Porto
No 10 Kuerblummen um Lamperbiere gepléckt vum J.F. Gangler (1788-1856) mat der Schreifweis vum haut vum Tün Gonner	90 F
No 11 Lëtzebuerger-Franséischen Dictionnaire (M.Th. Kroemmer)	100 F

d'«Léierchen» (dem Léiweckerche säi Lidd)

M. Rodange
Facsimilé an Transcription (1973) 250 F

d'Buch fir Lëtzebuerger-Couren:
«Kommt mir léiere Lëtzebuerger» 500 F
déi 3 Cassetten déi zu deem Buch gehéieren 945 F
(et kann een d'Buch oder d'Cassetten och eleng
kafen).

d'Spéngel vum der A.L. 50 F

d'bronze Plaque
vum Dicks-Rodange Lenz 1.250 F

Eis Gléckwonsch- an Neijooschkaarten

d'Neijooschkaarte mat Text 1983	
1014 Greinskapell	
1034 Huelmes	1044 d'Schibbreg
d'Neijooschkaarte mat Text 1984	
1114 Dummeldéng	1144 Siwebueren
1134 Sennéng	
d'Neijooschkaarte mat Text 1985	
1214 Réimech	1224 Mënsbech
1234 Iechternach	1244 Clausen
d'Kaarte mat an ouni Text 1986	
1334 Zolwerknapp	1344 Schleifmüll
1987/88: Zeechnunge vum Jos. Besch, ouni Text	
1414 Bredewe marn Tur vun der Mëchelskierch	
1424 Dummeldéng «an der Rumm»	
1434 Veianen (Schlass)	
1444 Hesper (Schlass)	
1988/89: Zeechnunge vum Pierre Barthel,	
mat an ouni Text	
1514 Mëchelskierch um Fëschmaart	
1524 Branchburg, Duerfpartie mat Buerg	
1534 Déifferdang, de Wäschbur	
1544 Rëmmereg, en ale Bauerenhaff	
de Präis vun dese Kaarten as	15 F d'Stéck
bei 100 Kaarte kritt ee se fir	11 F d'Stéck
Porto fir d'Kaarten:	
1 Serie (4 Kaarten)	18 F
3 Serien (12 Kaarten)	30 F
doriwwer	40 F

Gléckwonschkaarten (ouni Text)

faarweg Fotoe vum Tableau e vun der Joffer
Lily Unden fir all Geleënheten
112 an 122 2 Kaarten 1986 an 2 Kaarten 1987
212 an 222 (Blummen) 30 F d'Stéck
faarweg Fotoe vum Tableau-e vum Josy Linkels
312 an 322, 2 Kaarten 1988-89 30 F d'Stéck
(Kierch am Groon, Maart um Knechtler)

Gléckwonschkaarte fir Houchzäit oder Gebuert

Zeechnunge vum O. Nalezinek
4 verschidde Kaarten 15 F d'Stéck

D'Präisser déi mir ugin, si fir d'Mëmbren.
Schoulen, Gemengen, Veräiner oder Mëmbren, déi am
Grouss kafen, kënnen Rabatt kréien.

Bestelle kann een duerch Iwwerweisungen op ee vun
eise **Konten**: Postscheck 6644-48
Spuerkass 1000/7250 4 – BIL 4-100/9748
Schreift w.c.g.l. op äre Virment/Versément genee
wat dir wëllt an och d'komplett Adress.
All Informatiounen kënnt dir um Tëlfon 470612
(Antwertapparat) kréien. Wa keen am Büro as,
da sot w.c.g.l. äre Tëlfonsnummer, mir ruffen Iech
dann erëm.

Bestelle kënnt dir och schréiflech un eis Adress:
Actioun Lëtzebuerger
Postkëscht 98, L-2010 Lëtzebuerg.

Et kann een natierlech och séng Bestellung an eise
Biro op Nummer 21 am Bredewe an der Stad
ewecheulen.

Am beschte freet een dotir e Rendez-vous.

D'Präisser, déi hei ugi sin, si Mëmberspräisser.

nët ze kléng fir
grouss drécksaachen
nët ze grouss fir
kleng aarbechten

imprimerie **kremer-muller**&cie

foetz · zone industrielle · rue des artisans · téléphone 557979